И С Т О Р И Я

НА

СЕЛО Ч Е Л О П Е К

ОКРЪГ В Р А Ч А Н С К И

1780 - 1986 г.

СЪСТАВИЛ И РЕДАКТИРАЛ

В А С И Л И В А Н О В М А Н Ч Е В

П Р Е Д Г О В О Р

Социалистическата революция в България от 9-ти септември 1944 година създава условия за преустройство на целия политически обществено-икономически и културен живот на българския народ.

Образувано е правителство на Отечествения фронт и създадени народни съвети за местно общинско самоуправление.Народът - работническата класа,трудещите се селяни и народната интелегенция - ентусиазиран от победата над фашизма и капитализма,подръководството на Българската комунистическа партия,с голям устрем започва построяването на фабрики,заводи,електростанции,ж.п. линии,образуването на Трудово-кооперативни земеделски стопанства /ТКЗС/ и още много други мероприятия,с други думи започва изграждането на материално техническата база на новия обществено-икономически строй социализма,а след Априлския пленум на партията /1956 г./,под ръководството на другарк Тодор Живков - изграждането на развито социалистическо общество.

Откриват се много дневни и вечерни политехнически училища, техникуми,висши учебни заведения,кина,театри,опери,радио и телевизионни предавания и пр.

Ликвидирана е и неграмотността сред населението.

Засилва се и интересът у народа към неговото историческо минало,към неговите прогресивни и революционни традиции. От тях той черпи сили и вдъхновение за соцшалистическото строителство и в борбата си за все по-голямо подобрение на своя живот.

Такъв интерес проявяват и жителите на село Челопек,Окръг Врачанск

На 20 януари 1980 г. активът на селото,под председателството на Георги Григоров Петров ,председател на читалището в селото избра комисия в състав: Председател Васил Иванов Манчев и членове:Георги Лазаров Монов,Дано Ангелов Дэнов,Захари Петров Василев,Манчо Иванов Манчев и Христо Младенов Христов със задача да

събере сведения и в чест на 1300 годишнината от основаването на Българската държава / 681- 1981 год./ да напише история на селото. Задача колкото трудна, толкова и отговорна. Трудността произлиза от липсата на сведения - устни и писмени- за историческото минало на селото. Старите жители на селото, които помнят някои исторически събития са отдавна починали, а останалите живи много малко помнят за такивае събития. А съществува и опастността от изопачаване на преданията минавали от поколение на поколение, затова сведенията давани от такива лица трябва да се съпоставят и анализират, за да се отдели само онова, което е положително установено.

Отговорността пред поколенията-настоящи и бъдещи- налага комисията да положи максимум усилия, за да събере повече и по-положителни сведения за политическото, обществено-икономическото и културно развитие на селото. А основаването на селото, неговото управление от основаването до наши дни, начинът на живот на старите жители на селото, техния говор, облекло, обичаи, поминък, политическо съзнание, борба за просвета, кооперативно сдружаване и пр. са все факти, които дават добра поука за настоящите и бъдещи поколения в борбата им за социалистически, комунистически начин на живот. Изучавайки историческото минало на селото идните поколения ще видят колко далеч напред е отишел животът и това ще им бъде добра поука за да ценят настоящето и се борят за още по-добро бъдаще.

За да се осветли по-пълно и по-добре историческото минало на селото бяха разпитани: Цена Мицова Тошева, Григор Ангелов Лалов, Недалко Монов Лалов, Ангел Данов и Йордан Митов Стоянов , а бяха събрани и писмени сведения от Тошо Митов Пенов и Коцо Митов Павлов. Събраха се сведения и от Врачанския държавен архив, а за времето на някои исторически събития извън селото, но дали отражения и в историята на селото са използувани: Кратка история на България от 1958 г., История на град Враца том I-ви от 1976 г., История на Българската комунистическа партия от 1973 г., Очеркът на народния учител Марин Тошев "Село Челопек в неговото минало и насто-

яще /ДИА - гр.Враца/ и Статията "Ботевата чета от Камарата и Йолковица до Рашов дол и село Зверино" от Христо Конов, публикувана в сп.Исторически преглед от 1973 година.

При събирането на сведенията ценна помощ указват Иванка Маринова Тошева и Младен Митов Драганов.

Песните в текста са записани по диктовка на Иванка Маринова Тошева и Пена Ангелова Петрова и двете от с.Челопек.

На всички, които са дали сведения за историческото минало на селото и на тези, които са указали помощ за събирането на сведенията изказвам сърдечна благодарност.

Васил Манчев

— ГЛАВА ПЪРВА

РАЗПОЛОЖЕНИЕ НА СЕЛОТО

Село Челопек е разположено в подножието на югоизточната част на Врачанската планина и отстои на единадесет километра от гр.Враца.

Землището му граничи със землищата на селата Паволче,Очин дол Зверино,Люти брод и Моравица и обхваща местностите:Ланджовица, Крушовица,Околчица,Камарата,Йолковица,Студения трап,Бучето,Базовата могила,Липата,Дълга,Волозите,Свинския връх,Ушите,Дорутова Падина,Моравишката падина,Бранището,Колчаковец,Орешака,Лиляшкия връх,Ложеница,Крайщето и Друма.

В Околчица,Камарата и Йолковица на 20 май 1876 г./стар стил/ се водил последния бой на Ботевата чета с турската войска,придружена от черкези и башибозук.От тогава тези местности са станали исторически.На връх Околчица признателните поколения,всяка година на 2-ри юни правят поклонение пред паметника на безсмъртния подвиг на поета и революционера Христо Ботев и на падналите борци в битката против фашизма и капитализма.

Над селото се издигат почти отвесно Високата могила,Бандеро и Вежда,наречени общо Камико. В подножието им виреят ореха,дъдъба,липата,свинаката и други дървесни видове.Балканската част от землището е покрита с бук,габър,есен,явор и др. и в нея има обширни ливади и пасбища.

Балканът е варовит и карстов,поради което е безводен.Единственият извор е в местността Крушовица,под връх Околчица.
Поради карстовия характер на местността има пещери и пропасти. Пропасти има в местността Ямата,Пещерата в Бранището и под Вежда в Камико.Мъчно достъпната пещера под Вежда е служила за убежище на партизаните от отряд Гаврил Генов през периода 1941-до 1944 г.,снабдявани с продоволствие от жителите на селото.

В балканската част,където в миналото преобладавали горите, се обитавали вълци,мечки,сърни,глигани,лисици и други диви животни. Според преданието мечки се слизали в горите,непосредствено над селото.Постепенно,обаче,тези хищници са били изтребени и сега се срещат само лисици,а от птиците - яребиците,но и те са много намалели,поради което Горското стопанство е пуснало в планината малки пилета,за да увеличи броя на яребиците, а в района под селото диви свине,които нанасят големи щети на селскостопанските култури.

В планината селяните са сеели картофи и са отглеждали едър и дребен добитък,говеда,коне,магарета, овци и кози.

Под селото е обработваемата земя,но тя е малко - към 1927 год тя,заедно с ливадите е била към 3000 декара и недостатъчна за изхранване на населението.Селяните сеели пшеница,царевица,картофи, ечемик,ръж,овес,но главният им поминък е бил скотовъдството. На изток от селото в местността "Лицето" са лозята.Лоза са насадени и в местността "Падината",там където е била историческата Черова гора,която е изсечена и мястото разработено.

Поради недостатъчното производство на зърнени храни селяните са били принудени да продават добивите си от скотовъдството-вълна, сирене,мляко,агнета и добитък - едър и дребен и с получените пари да закупуват пшеница и царевица от жителите на селата Чирен,Девен и други села,отстоящи на десетки километра от Челопек.Не са били редки случаите,когато органите на фашистката власт конфискували закупените храни и съдели селяните купувачи за спекула. Недостатъчните доходи от земеделието и скотовъдството принуждавали част от мъжете да работят в мина Плакалница,на кариерите при Черепишкия манастир,на ж.п. линия и в мините край Бургас и с получените пари да издържат семействата си, а други,заедно със семействата си напускали селото и се заселвали другаде,където са закупували по-плодородна земя.

Към 1900 год. от селото се изселили в село Малорад пет семейства, а след Първата световна война още едно семейство.В село Власатица се изселили четири семейства, а в село Вуска Бяла - две семейства. От 1940 год до 1944 год. в Добруджа се изселили десет семейства. След 9-ти септември 1944 г. много млади семейства се изселили в градовете Враца,Мездра,София и другаде,където постъпили на работа.

Неплодородната земя и бедността на селяните не са дали възможност да се развие селото и то останало с малък брой жители. През 1910 г. селото е имало 630 жители,през 1926 г. - 772 жители, от които 17 цигани,през 1927 г. селото е имало 760 жители,през 1934 г. 869 жители,през 1946 г. - 847 жители,през 1956 г.- 767 жители,през 1965 г. - 805 жители,от които 394 мъже и 411 жени,през 1971 г.жителите са били 748,от които 370 мъже и 378 жени,през 1975 година - 830 жители,през 1976г. - 831 жители,от които 401 мъже и 430 жени с 236 къщи,през 1977 г.- 830 жители,през 1979 г.- 833 жители,от които 400 мъже и 433 жени,през 1980 г. -834 жители,от които 400 мъже и 434 жени,през 1985 г. 800 жители.

Климатът на селото е умерен и се отличава с голяма чистота и свежест на въздуха,което е от голямо значение за здравето на хората. Точно над селото в местността "Улея" планината е снижена и през "Улея" се създава студено въздушно течение,което често повреждя овощните дръвчета и в селото редко се добиват плодове за консумация.Под селото е имало Друм - доста стар път,можеби още от Римско време,който е свързвал стария град Коритин,разположен по-край р. Искър до Ритлите срещу Люти брод, с град Враца. В турско време този път оживено е работил,като по него са минавали търговските кервани от Орхание/Ботевград/ за гр.Враца.Сега този път не се използува и е останало само наименованието на местността "Друмо".

В подножието на планината има малки изворчета: Кривольо, Осеньо, и Белчовец ,които се използват за водопой на добитъка. В селото е имало два геранa - горния и долния, както и една чешма "Излако " от където селяните черпели вода за пиене. Стари хора разказват, че най-стария геран е горния геран. Той е съществувал когато са дошли първите заселници. Дядо Христо Георгов Коновски, столетник, разпрвял, че помни, когато е бил дете, тоз и геран е бил засипан със земя и шума и те /децата тогава/ са скачали и играли в този "гьол". По късно се заели и изчистили "гьола", който се указал геран, иззиждан с проста зидария, на устието на който намарили провъртен камък където вероятно е била остта на макарата, с която са вадели вода за пиене. Към кое време се отнася направата на този геран никой не знае. Водата в тези водоизточници е намалявала толкова много, та жителите на селото били принудени да носят вода с кобилици и магарета от далечни кладенци, извън селото. Едвам през 1926 г., под ръководството на водоснабдителното бюро при Окръжната постоянна комисия в гр. Враца е бил построен в горния край на селото малък резервоар с вместимост 7000 литра вода и две чешми, едната при резервоара/горната чешма/ и другата при училището, с което е било облекчено положението на селото с вода.

Селото е разделено на две махали от дол, в който тече вода само когато валят дъждове или се топят снеговете.

На североизток от селото чак до Веслешкото бърдо се простира обширна котловина, в която са разположени селата Костелево, Крапец, Върбешница, Руска Бяла, Моравица, Боденец, Мездра и Горна и Дол на Кремена и понеже Челопек е високо в подножието на планината се открива широка панорама, позволяваща на слънцето през целия ден да пече селото, така както пече и челото на човека , поради което селото е било наречено Ч Е Л О П Е К.

ГЛАВА ВТОРА

ОСНОВАВАНЕ НА СЕЛОТО

Според разкази на стари хора, предавани от поколение на поколение, земите в района на село Челопек били притежавани от турски феодали - Али Ага, Събри ага, някоя си була / и сега една ливада се нарича "Булина ливада/ и на спахия, живущ в град Враца, чийто чифлик е бил в местността "Ливагето". Тези турски феодали използували българи от съседни села да им обработват земите, но се отнасяли жестоко с тях, като по някога ги биели и ги карали да им работят безплатно - ангария. Някои от българите, работещи в чифлика на спахията, се оплаквали на каймаканина /управителя/ в гр. Враца на име Танковиш, който бил от славянски произход и симпатизирал на българите. Той наредил да се запали чифлика на спахията и всички турци от тези места да се изгонят и на тяхно място да се извикат планинци. Кога точно се е заселил първият преселник няма положителни сведения. Според преданието първият преселник е бил от село Заселе, Софийско, който се настанил в Шумака в подножието на Врачанската планина, където е сега центъра на селото преди около 200 години, сиреч към 178о година /края на осемнадесети век/ и този преселник е бил родоначалник е на Торньовския род, сега поколението на Камен и Илия Горчови. Този преселник си направил колиба и заживел в нея със семейството си, но Събри ага, който още не бил напуснал чифлика си, намиращ се в една от падините на местността "Орешака" наречена по-късно на негово име. "Събриската падина", прогонил семейството на Торньо и то напуснало, но след около 5-6 години отново се завърнало, когато Събри ага бил вече напуснал чифлика си. По това време жителите на с. Моравица завладели земите в местността "Гробо", "Друмо" и "Лиляшкия връх".

От с. Очин дол дошел мъж и се настанил в колиба в местността "Колчаковец". Той се оженил за жена от с. Люти дол и това семейство е родоначалник на Коновския род. Тая жена имала син Симеон

от първия си брак и го довела в новото си семейство.Симеон се оженил и станал родоначалник на Симеоновския род.Това предание се потвърждава и от факта,че до сега Коновци и Симеоновци имат имоти в местността "Колчаковец".Там те са имали и кошари,в които са отглеждали стада от едър и дребен добитък.

В местността "Чуран" се настанило семейство от с.Осеновлак, Софийско,което сложило началото на Илийовския род.В разказа "Една българка" Иван Вазов пише,че когато през пролетта на 1876 г. баба Илийца се срещнала с бунтовника, е била на около шестдесет години.В такъв случай ще е била родена към 1816 г.,което показва,че Илиьовския род е бил образуван преди това.

От село Левище се е преселил Тодор Левищански и е сложил началото на Левищанския род.От село Лакатник се е преселил Тодор Джукльо,който е родоначалник на Джукльовския род.От с.Осеновлак се е преселил Колъо Шербов,родоначалник на Шербовския род, а още Петър Търнера,Цветко Сукманкьов,Дойчин Данчов,Марко Хаджията и Кръстьо Жиновото село Лакатник се е преселил още Илия Керганин,Тодор Терзията,Никовци,Лингерете,Стояновци и Диновци . От село Заселе,Софийско, се е преселил още и Петко Горлашки, Божиловци,Гацовци и Данинци, а от с. Бов,Софийско се е преселил Петър Бовянски.От село Игнатица,Врачанско, са Ненчовци,Донкинци,Марикинци,Тишовци и Тошо Игнатишки,а от село Осеновлак Артарете и Дръндарете.

Говори се още и за друга версия за преселването през турско време.Когато някой извърши престъпление и премине отвъд река Искър не бил преследван от органите на турската власт.Вероятно е имало и такива преселници в с. Челопек,но положителни сведения няма.

С настаняването си по тези места преселниците започнали да разработват пустеещи и изоставени от турците земи,но не след дълго време нахлули кърджалии,които ги подложили на грабеж и

насилия.Това било по времето на бунтовете на Видинския паша Осман наречен Топалу /1787-1796 год./така,че с голяма вероятност може да се приеме,че селото е било основано към 1780 год.тоест преди около 200 години.В района на селото се намира местност,наречена "Кърджалийския трап",което потвърждава преданието,че кърджалии са минавали по тези места.

Селото е основано през турско време,но в него не са живели турци, а само българи.Преселниците са били чисти българи, но от различни родове,с различни нрави и характери и за това в първите години между тях е съществувала вражда,която се засилвала от стремежа за завладяване и разработване на повече земя.За взаимопомощ и гостолюбие и дума не можело да става.Враждите,недоверието,себичността изчезват,когато между отделните родове се установяват близки родствени връзки чрез женитби на младите.Тежкото обработване на земята също способствувало отделните семейства и родове постепенно да започнат взаимно да се подпомагат.

По-късно в селото се настаняват и две цигански семейства ,едното на ковача,което се е покръстило - приело християнската религия и другото на циганин кошничар,но поколенията и на двете семейства са напуснали селото.В селото няма цигани,нито хора от други народности,а само чисти българи.

ГЛАВА ТРЕТА

УПРАВЛЕНИЕ НА СЕЛОТО

Управлението на селото след основаването му се е извършвало от избран измежду по-будните мъже старейшина. Тази изборност на общинското селско самоуправление е била потвърдена и със закона за вилаетите от 1864 год.Старейшината е ръководел ежедневния живот на селяните.Той се е грижел за опазването на посевите,чрез назначаването на полски пазачи,поправка на пътищата,чешмите,геранте, водопоите,а така също разрешавал дребни спорове между жителите на селото.Той е представлявал жителите на селото пред турската

власт. Назначаваният от турската власт Субаша бил само политическо лице и той имал седалище в с. Моравица, а не в село Челопек. Субашата е следял да няма бунтове против Султана и органите на турската власт и е съдействувал за събирането на данъците и таксите и извършването на ангариите.Събирани били различ видове данъци:десятък върху селскостопанските продукти-жито,пло дове и др. и върху домашните животни - овце,коне и др.добитък. Плащан бил и данък върху отделните къщи - димнина,данък на прозорец,на одър и др.Към данъка е била събирана и добавка,наречен салярие.Събиран бил и данъка за църквата.Освен редовните данъци селяните били задължени да дават допълнителни доставки на храни домашни животни,предназначени за нуждите на турските чиновници и войската.Плащани били и различни такси:за смилане на брашно, за ползуване на горите и пасищата,харманско право и др.По-голям та част от данъците били в натура,но имало и данъци,плащани в пари.Освен с данъци и такси жителите били обременявани и с различни повинности - строеж на пътища,мостове и др.,наречени ангарии /безплатен труд/.Селяните страдали и от грабежите и насилия на отделни турци,черкези и кърджалии.Старейшините на селото не само са ръководели ежедневния живот на селяните,но според предание то,те защитавали честта и достойнството им.Говори се за случай,когато старейшина на селото организирал убийството на турци които са посягали на честта на жени от селото.Когато е бил старейшина на селото Стоян Манчов Гацовски дошли двама турци и започнали да задирят жени от селото.Той се възмутил от това поведение на турците и организирал убийството им,като труповете им били хвърлени в района на с.Руска Бяла.Имало е и случаи,когато отделни лица защитавали честта на свойте семейства.Говори се,че двама турци отишли в дома на Пешо Гацов и задиряли жена му Стояна.Пешо съобщил на баща си дядо Гацо,който се ядосал и с цепен ца убил и двамата турци.

Говори се още за случай,когато турчин отишел в кошарата на Диновци в местността "Свинския връх" и поискал мляко,сирене и агне,но овчарят го убил с тоягата си.

Така селяните сами се защищавали срещу своеволията на турците,тъй като не получавали защита от турската власт.

След освобождението от турско робство,селото се управлявало от кмет и общински съвет - мъже - избирани от жителите на селото. Първият кмет на селото е бил Петър Вълчинков,който е управлявал селото около 15 години.След него са били кметове Дойчин Симеонов, Андро Йотов,Лазар Стоянчов,Христо Петров,Васил Иванов Дръндарски и др.,но най-продължително време са управлявали селото Петър Вълчинков,Христо Петров и Васил Иванов Дръндарски.За отбелязване е че за кметове и общински съветници са избирани само мъже,но не и жени.Едвам след 9-ти септември 1944 г. за кмет на селото е била избрана жена - Гена Илиева - /1976 г./,а за секретар е избрана Иванка Христова Тошева /1979 г./ и двете от с.Челопек.

През 19.83 г. за кмет е избрана също жена Надя Вутова,а за секретар е преизбрана Иванка Христова,така,че в момента селото се управлява от жени.След освобождението кметът на селото се грижел също за общинските работи:поправка на улици,чешми,опазване на посевите и ливадите,съдействувал за събирането на данъците и др. Десятъкът е бил събиран и след освобождението до 1899 г.,когато е бил заменен с поземления данък.От 1899 г. в страната се въвеждат поземлените книги, в които се вписват на отделни партиди имотите на стопаните:ниви,ливади,гори,лозя и др. и въз основа на тях е изчисляван и плащан поземлен данък.Книгите се водели от служащ, назначаван от кмета.Кметът се е грижел и за направа на училище и за неговото поддържане. Селото е имало малко жители и по тази причина още в 1895 г. е било включено в общината в с. Паволче. От 1934г. до 1936 г. селото е било включено в общината в гр.Враца През 1936 г. селото е било включено в общината на с.Руска Бяла, а през 1945 г се обособява в самостоятелна община с кмет и

бирник и писар. От 1949 г. селото се управлява от председател, бюджетен изпълнител и писар, а от 1952 г. - от председател, бюджетен изпълнител и деловодител.В общината в с. Челопек са били включени селата Паволче, и Люти брод, но по-късно Люти брод е било отделено от общината в Челопек и обособено в отделна община. На 14 декември 1962 г.на сесия на Окръжния народен съвет в гр.Враца е било взето решение за закриване на общината в с.Челопек и изпълнителният комитет на Окръжния народен съвет във Враца с решение от 27 декември 1962 г. закрива общината и включва селата Паволче и Челопек във Врачанската градска община.Когато селото е било включено в други общини,то се е управлявало от пълномощник или кметски наместник.Според закона за народните съвети сега селото се управлява от кмет и народни съветници,избирани непосредствено от избирателите за срок от две години и половина.Кметът е задължен според закона да се грижи за благоустрояването на селото,поддържането на улиците,хигиената,чистотата, обществения ред и оказва административни услуги на населението. Той се отчита пред населението всяка година.

В селото са съществували партийни организации: българска комунистическа партия /тесни социалисти/,български земеделски народен съюз /БЗНС/,демократи,либерали,широки социалисти,радикали и сговористи,но най-голямо влияние сред населението е имала комунистическата партия и земеделския съюз.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

НАЧИНЪТ НА ЖИВОТ НА СТАРИТЕ ЖИТЕЛИ НА СЕЛОТО

Животът на първите жители на селото е бил прост,примитивен. Първата грижа на всеки преселник е била да си направи колиба да подслони семейството си,да гледа овцете и козите,от които добивал мляко и месо за храна,вълна и козина за облекло,постелки и завивки.Заселниците изтребвали шумаците и разработвали пустеещите

и изоставени парчета земя,които засявали с жито,царевица,картофи и други семена за добив на храна.Цялата им грижа е била насочена към храната и облеклото.Стремежът е бил насочен към самозадоволяване.Мъжете сами изработвали рало,кола,сеня/шейни/ вили,дълбаели дървени лъжици и пахари/дървени паници/,правели бъкли за вода и бурдаци за кисело мляко,правели опинци/царвули/ от нещавена свинска или говежда кожа.Строели къщи,първоначално от една соба /стая/ на земята, а по-късно от стая и предверие на стаята,наречено "къщи" и зимник /мазе/.Зидовете били от камъни и върху тях поставяли греди - дъбови или букови, а стените били от плет,измазан с пръст и слама.С пръст бил измазан и пода,а таванът не е бил измазван,а само покрит с букови дъски/талпи/.Покривът на къщата бил от слама/пшеничена или ръжена/,шума,царевичак или плочи / пясъчници/, а по-късно с керемиди и цигли.В "къщи"-предверието- се влизало по каменни стъпала.Близо до входа в стената имало куки-дървени или железни,на които закачвали котлите с вода.На една от стените в"къщи" имало "полици" /етажерки/ от букови дъски,на които били поставяни тенджерите,гърнетата,паниците и другите съдове,с които си е служело семейството.В единя ъгъл е бил хамбара с брашното и на него поставени нощовите за месене на хляба,върху тях поставяли дървената дъска за размесване на хляба /кръга/, а върху него синията /софрата/.В "къщи" се намирало огнището,над което висяла железна верига,закачена в комина на дървен или железен прът.На огнището готвели и бъркали качамак.Хлябът жените пекли в"подници",направено от тях от глина,като подниците нагрявали на огнището върху купчина дърва, а след това го заравяли с топла пепел и жарава, а по-късно започнали да го пекат с "врътник" /железен капак/,който също нагрявали на огнището и след това го насипвали с топла пепел Такава е била предредбата на"кухнята" на старите жители на селото. До една от стените поставяли одър/легло/ на който спели старите хора.Членовете на семейството са спели в стаята понякога по

10 - 15 души.Често братята,макар и да са имали отделни семейства не се делели,а всички семейства живеели заедно,спели в една обща на отделни одри /леси/ изплетени от пръчки,покрити със слама или сено,застлани с козяци или черги.Козяци и черги им служели и за завивки. Одрите били покрай стените, а в средата поставяли синията /софрата/ и всички се хранели от един паар или паница,насядали на малки,трикраки дървени столчета.На една от стените поставяли гасеничето или лампата, с които се осветлявала стаята.В собата имало и печка с фурна,дълга повече от метър ,наречена самарица и в нея били поставяни цяли цепеници за огрев или по-късно за печене на хляб.Прозорците били малки,без стъкла,върху които поставяли хартия,намазана с мас,за да пропуска светлината.Под собата е бил зимника /мазата/,където били поставяни сечивата/предметите с които си служели за обработка на земята/,зимнината и сандъците с дрехите на жените и семейството.В двора селяните правели яхъри за работния добитък /волове и крави/ и кошари за дребния добитък /овце и кози/.За агнетата и яретата,докато са малки,правели "божак" в "кащи"/прегредено място,част от стаята за живеене на хората/,прегредено с леса.Там агнетата и яретата прекарвали през студените зимни дни и нощи.Дворовете ограждали с плет и в тях се намирало и торището.В двора правели и кош за царевица. Такава е била битовата обстановка на старите жители на село Челопек.

Глава на семейството бил най-старият/дядо,баба,баща,свекърва, брат/.Той нареждал кой и какво трябва да се работи и се грижел за набавяне на зимнина и отопление.Ползувал се е с голяма почит и уважение от семейството.Освен двора семейството притежавало и малка градина,където произвеждали зеленчук.Дърва за отопление обикновено мъжете набавяли през зимата с " влак",защото през лятото били заети с полска работа.Жените носели през лятото на гръб тънки дърва /вършини/ за печене на хляба и приготвене на гостбите.През пролета,лятото и есента ,в празднични дни, жените отивали с магарета в планината и докарвали дърва за огрев.Всеки ден,сутрин и вечер

жените месели хляб и готвели гостба.Хлябът месели обикновено от царевично брашно. От царевично брашно правели също и качамак, каша и триеница.Царевицата била смилана на воденицте - каражейки- в с.Паволче,Моравица и Манастирската воденица на река Искър под с. Люти брод.Житото било оскъдно и малкото което имали селяните го смилали и държали за"добри дни" - Коледа,Великден, Димитровден,когато бил селския събор и посрещали гости.Вино правели от грозде,а ракия от плодове :джанки сливи,круши,грозде и др. Вино и ракия пиели обикновено в къщи.В кръчмата влизали само мъже,стари хора,но не и младежи и жени.Да влезе в кръчма жена или младеж,това било "срамота" от хората.

През лятото селяните се хранели със зеленчуци,мляко и сирене,като варели чорба от коприва,зелен фасул,лапад,киселец и др. Месо не се е ядяло, а само по някой път заколвали по някое пиле. За зимата приготвяли кисело зеле,картофи,фасул,лук и др. Сушели плодове:сливи,круши,ябълки,киселици и от тях варели ошаф. Хранели и свине за месо и мас.

Жителите на селото изповядвали християнската религия и под влиянието на разни религиозни предразсъдъци,спазвали коледни,великденски,петрови и богородични пости.През постите не ядели месо и други блажни храни, а само една седмица преди Великден и Богородица се разрешавало да се яде риба.За Великден се заговявало в две последователни недели - първата от месо,а втората от сирене и други блажни храни.Обичай е било на "сирни заговезни" да се люскат варени яйца и бяла халва,което доставяло голяма радост на децата.През останалото време на годината селяните постели в сряда и петък.На тези християнски празднични селяните ходели на черква на Черепишкия манастир и на черквата в с.Моравица,където приемали така наречената "комка". За определени празници приготвяли специални ястия - за Коледа - пържено и печено

свинско месо, на Гергьовден - печено агне-на Петровден готвели ядене от пиле, а на Никулден - печен шаран с ориз.При тържествени случай правели и баници.

Все под влияние на християнската религия на определени места из землището на селото селяните поставяли каменни кръстове,обикновено на поляна и до високи дървета и тези места наричали "оброчища".На всеки оброк в определен ден,празник на някой "светия" отделните родове правели курбан,като заколвали овца или овен и варели чорба,която и правели тържество за рода, а от чорбата раздавали и на децата,които отивали с котленца или гърненца.Те я занасяли в къщи и там всички от семейството вкусвали от нея за здравето на добитъка.Така например на оброка на "Погладец" в местността "Камико" курбан бил правен на света Троица от Щербовския род, на Спасовден бил правен курбан на оброка в местността "Ливагето" от Стаменовския род,на Петровден бил правен курбан на оброка в местността "Родината" от Дръндарския род,на Богородица бил правен курбан на оброка в местността "Гробо" от Цанинския род,на Илинден /свети Илия/ бил правен курбан на оброка в местността "Колчаковец" от Коновския род,на Арахангеловден бил правен курбан в местността "Църквата" от Ненчовския род. На оброка в местността "Друмо" на пътя за гара Мездра,селяните кадели риба,за да не бие град посевите. Тези обряди били придружавани с хора и веселие.

Също под влияние на християнската религия и поздравите били свързани с Бога .Обичайно било ,когато се минава по край хора,работещи или разговарящи да се поздрави с думите:"Помага Бог",а те отговарят :"Дал ти Бог добро".При среща пък казвали :"Добра среща" а отговорът също бил "Дал ти Бог добро".По-късно към тези поздрави били прибавени и други,като:"Добро утро","Добър ден","Приятна работа" и др.При хранене старите хора се прекръствали и благославяли хляба с думите "Да наспори Бог".

През лятото семействата спели на открито на двора,в градината,на язлъка /балкона/,защото на хладно по-спокойно се спи,а пък

а пък децата се радвали на луната и звездите.Вярвали,че всеки човек има звезда,и когато паднела звезда от небето се говорело, че е умрял някъде човек.

Мъжете били добри пастири и като такива някои от тях били наемани от богати врачански търговци да им пасат и угояват стада от овце,свни и кози,след което ги откарвали в Цариград,където били продавани на турски търговци.Отговорник/кехая/ на такива пастири е бил Мицо Минов,нает от врачанския търговец Тодо Истатков.При такова пътуване пастиритебавели с месеци и отсъствували от домовети си дълго време.Някои други мъже ходели на гурбет във Влашко като майстори зидари.Такива били Вута Симеонов Петков, Найден Михайлов Колов,Илия Иванчов,Ганчо Гъргов Артарски и др.

Старите жители на село Челопек женели синовете и дъщерите си млади,без тяхно съгласие,по прецейка на родителите и съобразно правилото "обич ще дойде и след венчило".Момата се ценела по трудолюбието й,добротата й,да не е свадлива,сръчността й и нейното здравословно състояние,за да бъде тя добра съпруга,майка и главното,добра работничка в семейството.По-късно старите започнали да взимат съгласието и на момата и на момъка.

Обикновено родителите женели момъка и девойката млади,по на 16-17 години по силата на правилото " или се млад жени,или се млад калугери",а и защото личното стопанство имало нужда от работна ръка.Зестрата е играела важна роля при женитбите.Момата, чиито родители имали повече имот и стока била предпочитана пред по-бедните девойки.Родителите на момата приготвяли дар /чеиз/ и колкото повече и по-хубав дар имала момата,толкова повече била търсена за женитба.Същото се отнасяло при избора и за момчето и за дома и родителите на момъка.

Женитбите обикновено били предшествувани от годеж.Родителите на момъка вечерно време отивали в дома на момата и правели искане пред родителите й да им я дадат за снаха.Родителите на момата,ако не харесвали момъка и неговите родители,отклонявали

искането под разни предлози- или че момата е още млада и не е за женитба,или че още не си е направила дар и пр.А ако се съгласят, правели вечеря и си разменяли подаръци.

Имало е случаи,когато е ставало отвличане на момата,без нейно съгласие и без съгласието на родителите,от момъка и неговите другари.Ако пък момата обичала момъка,а родителите й не я давали,тя пр приставала на момъка /пристануша/.

Сватбите се правели обикновено през зимата,когато хората не били заети с полска работа.На сватбеното тържество ~~бяли~~ канели роднините на момъка и на момата,кръстника и приятели на младоженците. Поканата е лична,извършвана от близък на момъка, с бъклица,украсена с чимшир и напълнена с вино,наричан "калесар". Сватбата се устройвала в дома на младоженеца в неделен ден.Преди сватбата в събота вечерта в дома на младоженеца се устройвал така наречения "джумбуш",където свирела музика и имало хора и веселие.

В делничното минало на сватбите се свирело с цафара,а по-късно се появила гайдата,после цигулката,после тъпана и кларинета и най-после духовата музика.

В неделния ден се извършвала венчавката от свещеник в присъствието на кръстника в черквата на Черепишкия манастир,или в училището а по-късно в черквата в село Паволче.Венчавката се извършвала от свещеник,защото преди 9-ти септември 1944 г.законен е бил черковния брак.След 9-ти септември 1944 г.законен е гражданския,а не черковния брак.На сватбеното тържество присъстват родителите на момата,наричани"момини",кръстникът и поканените от него хора,както и близки на младоженеца.Устройва се богата трапеза,веселие,музика и хора.Младоженците поздравяват гостите с целуване на ръка,приемат поздравления и подаръци,обикновено домашни бакърени съдове: котли,тигани,тепсии,лигени,тенджери и др. предмети,а невестата ги дарява с ризи,копринени ръкави,пишкири,чорапи,престилки и др.

Кръстникът подарявал котли с кобилица,украсени с чимшир,защото е дълготраен подарък,хурка с наденатата каделя вълна и др.предмети. Кръстникът се е ползувал с голямо уважение и почит,както и до сега.Това уважение се е изразявало с думите:"на кръсник и път не се минава!" Той получавал и най-много подаръци от невестата и бил посрещан и изпращан с музика и хора.

Свекървата дарява невестата и младоженеца с черги,чаршафи, одеяла и др.предмети за облекло,а свекърът подарява овца,коза или теле.

Когато невестата напуска дома на родителите си била придружавана от нейните другарки,пеейки следната песен:

Ела се вие,превива — прощавай,бате,прощавай
мома се с майка прощава — до сега съм тебе слушала
прощавай,мале,прощавай — от сега нататък девера
досега съм тебе слушала — прощавай,како,прощавай
отсега нататък свекърва — до сега съм тебе слушала
прощавай,тате,прощавай — от сега нататък зълвата
до сега съм тебе слушала
от сега нататък свекъра

Обичай е било,когато невестата влезе за пръв път в дома на младоженеца да намаже вратата в ъгъл с мед и масло,за да им върви съвместния живот по "мед и масло".

В деня след сватбата - понеделник - тържеството се пренася в дома на родителите на момата,наречо "повратки" и така сватбеното тържество продължава два дни с музика и веселие.

След сватбата и особено след раждането на децата жената изцяло е била предана на семейството си,за това макар по някога мъжът да се е отнасял грубо с нея,тя не е напускала семейството си и никога не се стигало до развод.До 9-ти септември 1944 г. разводът не е бил познат в село Челопек.

Обременена с много грижи - отглеждането на децата,месенето

на хляба,готвенето,носенето на дърва,предене,тъкане,работа на полето и пр. жената рано започвала да старее.

В селото родовете били малко и чрез женитби на младите се установявали близки,родствени отношения между тях. Противообществените прояви били порицавани и за да се избегнат, старите хора предупреждавали младите да се въздържат и не ги извършват:като кражби,сбивания и др.,защото:"какво ще кажат хората","срамота е от хората","ще се смеят хората". В това отношение общественото мнение на хората е играело голяма възпитателна роля.

Близки са били и отношенията между съседите.Често старите казвали,че съседът е по-близък и от роднина,защото при нужда най-бърза помощ ще даде съседа.

Между старите жители на селото е било силно развито чувството на взаимопомощ.Те си помагали при сватби,кръщенета, погребения,указвали си услуги със съдове,сечива,кирки,лопати,колички,бърда,станове.Правели си заеми със сол,брашно, захар и други предмети.

При обработването на земята отделните семейства си помагали взаимообразно /на заред/.Последователно обработвали земята на едното семейство,а сетне на другото.Заедно орали,копали,жънели,събирали сено,возели снопи,берели кукуруз,сечели шума за добитъка и др.Помагали си при строеж на къщи, стопански постройки,герани,лозя и други видове работа. При пожар или природно бедствие всички се притичали на помощ.

Старите жители на село Челопек не са имали голями доходи, за да продават продукцията си в града,за това тяхния живот се ограничавал само в селото.На пазар в Мездра и Враца ходели само за сол,газ и ориз.Добитъкът си продавали в село на търговци - джамбази - от други села, за това тяхните мечти и идеали,тяхната съдба,чувства и мисли са били свързани само със селото.Тяхната грижа е била само да се нахранят и

и облекат,за това често са казвали:"да си хапнем и пийнем,това ще ни остане".С тези думи те изразявали своя житейски идеал. Има ли берекет и здраве,те са доволни.

За лекуването при заболяване прибягвали до разни врачки, баячки,варели бурени /билки/ и пр.Това показва колко суеверни и невежи са били жителите на селото.Вярвали,че на третия ден от раждането на детето идвала "орисница" и му предсказвала съдбата. Раждането на децата ставало в къщи с помощта на свекървата или някоя по-опитна жена от селото,наричана "баба" и от тогава започнало празнуването на тъй наречения "бабин ден",който по традиция и до днес се празнува на 21 януари всяка година като ден на родилната помощ.

През дългите зимни нощи старите хора се събирали в дома на някой от тях и там разказвали разни фантастични приказки за мечки,вълци,вампири,таласъми,караконджовци,самодиви,змейове,хали, слушани със захлас от млади и стари,особено от децата.Тези разкази изразявали богатството на тяхния духовен мир.Сънищата и привиденията сеняните свързвали като поява на духовете на умрели тяхни близки.На тези събирания мъжете разказвали и спомени от войните.

Младежите пеели едногласни,монотонни песни,близки до тяхния начин на живот и съвсем рядко за народни герои,събития,подвизи.

В селото не е имало нито черква/ а такава няма и до сега/, нито училище,нито читалище.

Животът на старите челопчани е бил сив и еднообразин,притиснат от грижите,болестите,природните бедствия,неурожаите,човешките нещастия и др.Още през турското робство в селото избухнала болестта чума,заболели овчарите в местността "Церако" и останал жив само един,който погребал останалите в селското гробище,наречено "Църквата".Умрели много хора и от селото.Останалите живи,уплашени от болестта напуснали селото и отишли да живеят в планината. Върнали се едвам когато през селото минал лютоброжданин и съобщил,

че във Враца вече няма умрели от чума.

Жителите на село Челопек,като всички планинци,били гостоприемни и отзивчиви.Когато научили,че четата на Христо Ботев е разбита на връх "Околчица","Камарата" и "Йолковица", на 20 май 1876 г. ,някои от тях се притекли в помощ на четниците. В статията си "Ботевата чета от Камарата и Йолковица до Рашов дол и с.Зверино",публикувана в списание "Исторически преглед" кн.5 от 1973 г. Христо Конов от с.Челопек описва няколко случаи на такава помощ.Така например Михаил Колов,овчар в местността "Долната бучива поляна" нахранил група четници,начело с Никола Кючуков и ги насочил на запад, за да отидат към Сърбия, а Гьорго Коцов Марикин в местността "Студения трап" упътил на запад друга група четници.Братята Кала и Марко Симеонови в местността "Венчово лице" нахранили друга група четници и ги извели на "Вождата" и отправили към с.Зверино.Бащата и майката на дядо Христо Конов,дядо Кона и баба Димитра нахранили и упътили към Сърбия друга група четници,а Тоша Гьоргов и жена му Ивана укривали и хранили няколко дни един четник,след което го насочили към Сърбия.В пещерата "Кошеро","аволшки район,Манчо Гьоргов Артарски носил хляб на двама четници,но бил неклеветен и арестуван,а четниците заловени от турците.Баба Ивана Гацовска укривала и хранила един четник на име Дянков,но турците го открили и арестували.Пред турците Дянков заявил,че жената не била виновна и не му е давала ~~хляб~~ никаква храна.Самият четник успял да избяга и след освобождението идвал в селото,за да покаже мястото на кошарата,където бил укриван.По онова време в селото и край него имало много турска войска,черкези и башибозук,които всявали ужас и паника сред жителите на селото и заплашвали,че ще опожарят селото.Много от жителите напуснали домовете си и се криели в дупките в "Камико".

Много трогателна е била и срещата на баба Илийца с ботевия

четник,описана от Иван Вазов в разказа "Една българка".

През м.май 1876 г.,след като четата на Христо Ботев била разбита на връх "Околчица",баба Илийца с болното си внуче на ръце тръгнала за Черепишкия манастир,за да му почете поп за здраве и в Церовата гора под селото тя била пресрещната от ботев четник с думите:"бабо,хляб,умирам от глад".Тя веднага се сетила: " от онния е,дето ги гонят сега!" Потърсила в торбата,но не намерила била взела хляб, а само сухи корички и му ги дала.Когато четникът я попитал дали не може да го скрие в селото,тя отговорила:"как ще те скрия в Челопек,там е огън сега ,ще те предадат на турците,па и с тия дрехи.Не може,синко, не може!" Скрий се сега в гората,може да те види някой. Тая нощ,чакай ме,навъртай се тука,пак ще те намеря.И хляб ще ти донеса и някоя дреха друга, с тия не бива".....От манастира баба Илийца взела хляб и едно калугерско расо и на връщане ги дала на четника.Двамата тръгнали за селото.Тя видяла,че четникът куца,взела му пушката и го хванала под мишницата,като казала:" върви,върви,стягай се момче, у дома ще отидем.Хората са наплашени сега и ще ме изгорят жива,ако усетят,но как да те оставя, не можеш да бягаш и ще те намерят черкезите,поразил ги Господ, и в селото ги има".....

Каква майчина загриженост!.....

Настъпва освободителната война.На 28 октомври 1877 г. руските войски освободили гр.Враца и на следващия ден един руски конен разезд пристигнал в Челопек,вероятно по разузнаване.Тук руските войски преспали една нощ и след това се прибрали към своята войскова част.Те разправяли на селяните,че са техни братя и идват да ги освободят от турците.Селяните ги посрещнали много добре. Селото е имало 40-50 къщи, в които живеели само българи.Къщите-колиби били покрити с шума и само 4 къщи били покрити с плочи. Имало и един циганин,който изпълнявал глашатайската длъжност. Турци в Челопек не са живели.

След освобождението от турско робство народният поет Иван Вазов посетил местата,където е била разбита Ботевата чета и сам Ботев паднал,пронизан от вражески куршум.Челопешки овчари му посочили местата на последния бой.Там той написал стихотворението :

ТОЙ НЕ УМИРА

На Волът сред пустинният балкан
Огласян някога от диви орди
седях в глогините,де в кръв облян,
Паднал певецът горди.
.....
.....
Привлечени от ненадеен гост,
балкански ме овчари окръжили,
аз слушах с трепет разказа им прост
заради героя мили.
- Тук паднал беше,господине,той
- Умря клетника! -Ех,умря за нази!
А там в скалака бе последний бой!
- Умря! Видях гоази".
.....
.....
.....

/Ив.Вазов:съч.том II,1955 г./

Минавайки през с. Челопек Иван Вазов е написал разказа си

ВОЛЪТ.

Излязох заранта рано от манастира в 7 часа,минах моста на река Искър,минах през двата тунела и покрай стръмните две паралелни скалисти стени "Ритлите".Стигнах,видях близо до развалините на древната черквица "Свети Георги" до самата железна линия водача си и коня,които ме чакаха вече. Метнах се на коня и потеглихме нагоре към с.Челопек.Утринта беше прохладна,времето хубаво.Скоро влязохме в дъбова гора.След половин час напуснахме прекрасната сенчеста дъбрава и се закатерихме по един гол ка-

менист рът.Кога дойдохме на върха му,гледката се откри величествена,околният планински кръгозор се разшири,а от север се лъсна в разкошната си зеленина плодовитото Врачанско поле.
От тук до Челопек бяха няколко минути.Слязох да почина в селската кръчма,пълна със селяни.По тяхния демократически обичай всички дойдоха да се ръкуват с мене.Разпитах ги за поминъка им. След кратка почивка /спанах/ да тръгна.Пак любезни ръкувания с всичките тия вежливи хора,от които всеки знае нещо за Ботевата чета.
Щом излязох извън селото принудих се да поседна,пътят веднага стана ужасен и удари въз върлия яр към "Погледец"."Погледец" е една балканска полянка,дето уединена горица от орехи и круши дава хубава сянка.Тук обядвах,като се наслаждавах на омайната картина на Врачанското поле,художествено напъстрено с разни зелени тонове и златисти петна на зрелите ниви.Един каменен кръст тук показва, че това е оброчище.На светостта на мястото се дължи запазването на горицата,както и на всякъде!

/Ив.Вазов:съч.т.11,стр 85-86 /

На това място Иван Вазов е написал стихотворението

КАМЕННИЯТ КРЪСТ

Вървим,катерим се по върли яр,
през камъни препречени,
нажежен дъх облива ни със жар
От урвите напечени.
Гърмовно диша конят заморен,
Язик изплезил Хекторът -
Кога работил бил е разгневен
На тоз рид Архитекторът.
Допъплахме до хладни Погледец
под сянката му сладостна
Пред нас откри се планински венец
Лъсна долина радостна.

За вчаст изскочи селянин,калпак
свали пред кръста каменни
прекръсти се,подзе нагоре пак,
с мотиката на рамене
Не поседна,ни гледката пред нас
видя великолепната!
Зове го нивата във тоя жежки час
На някой бряг там лепната.
О,Боже,сили на тез мишци дай
На тез ръце,работните
Благослови труда,що сей,копай,
По урвите безплодните.
Благослови светата,Боже,пръст!
Що пот ръси опорният
И немите тегла и тежки кръст
На селянина морният
Чрез чийто труд - без труд в света вървим
И му се наслаждаваме,
На чийто мъки всичко ний дължим
И всички го забравме.

/Ив.Вазов,съч.т.II,1955 г./

Тежък бил животът на селяните и след освобождението.В освободена България се разгарят партизанските страсти,лъмтежа за забогатяване у управляващите,кариеризма,служебогонството и бюрократизма и нищо не се прави за подобряване на тежкото положение на селяните.Те продължавали да живеят тежко,обременени с многобройни данъци,такси и ангарийна работа,нужни на новата държава.В новата държава продължавало събирането на десятъка - една десета част от продукцията на селяните.Въведен бил и данък беглик на дребния добитък- овце и кози и акциз на виното. Наради малките доходи,тези данъци се отразили твърде тежко вър-

ху положението на селяните от село Челопек и те заели отрицателно отношение към държавата.Започнали да крият житото,виното, овцете и козите,царевицата,за да плащат по-малък данък.

Тежкият и мизерен живот на селяните от село Челопек,както и животът на всички планинци от онова време направили силно впечатление на Иван Вазов и той много картинно го е описал в стихотворението си:

ЕЛАТЕ НИ ВИЖТЕ!

Се тоз вик ме среща,изпраща по пътя
По кръчми,похижи - ума ми размътя
Отбивам се в селското бедно жилище
Картина плачевна,душа ми покърти!
"Елате ни вижте!"
Под - гола пръст! Смрад,дим,стени окадени
Тъмничен въздух, в полумрак потопени
Човеци и дрипи.На също гноище
Лежи скот и стопан духовно сближени.
"Елате ни вижте!"
Зла бедност!Неволя! Души затъпели,
Набърчени булки,деца застарели,
Кос ръжено тесто в пушливо огнище
Загрява се там за гърла изгладнели
" Елате ни вижте!"
Тегло,запустенье!....Дълбока неволя
Живота от радост,от всичко оголя!
Тор мръсен смърди сред трънливо дворище
И болести ,смърт тук боравят на воля...
"Елате ни вижте!"
И вечно труд тежък и пот непрестанни -
И пак оскудия и дни окаянни
Зло входа за смях и за песни заприщи!
тук бедност вековна е гост постоянни.
„Елате ни вижте!"

И чупи се воля и дух под хомота
На нужди,в дълбока нощ гасне живота.
Ни луч от съзнание под покрива нищни!
Човекът словесни паднал е до скота.
"Елате ни вижте!"
"Елате ни вижте! - той моли и стене,
вий мъдри велможи от нази гоени...
На миг напуснете там вашто тържище
на шум и на фрази,богато платени -
"Елате ни вижте!"
Вий,дето в покой и в палати стоите,
към нас приближете,- вий,славни,вий сити!
Зърнете през нашто изгнило плетище
и може би вам ще настръхнат космите!
"Елате ни вижте!"
Тогаз за народа се бихте смилили
И срам,угризение бихте сетили.
И вашето сърце със болка заби ще.
О,доста на думи сте нази мобили.
"Елате ни вижте!"

/Ив.Вазов:Съч.том II 1955 г./

Социалното положение на жителите на селото се влошава още повече през време на войните.Много от мъжете са били мобилизирани и в селото останали само старците,жените и децата,които са обработвали земята и гледали добитъка.

В Сръбско-българската война през 1885 г. са участвували 16 души,от които един се е завърнал със счупен крак /Цено Колов/, а другите се завърнали здрави.В Балканската вой на 1912 г. и Междусъюзническата война 1913 г. са мобилизирани 80 души,от които 7 души са загинали,а останалите се завърнали живи.В Европейската война/Първата Световна война/ 1915 -1918 г. са взели участие 124 души,от които 12 са загинали.

1. Тошо Тодоров Стаменов - загинал през м.октомври 1912 г. при Чаталджа
2. Моно Лалов Симеонов и
3. Тошо Михайлов Колов - загинали на 13 март 1913 г. при Чаталджа
4. Георги Тошов Георгиев и
5. Илия Николов Цветков - загинали месец юли 1913 г.
6. Петър Димитров Вълков - загинал 1913 г.
7. Иван Кацаревски - загинал 1913 г.

В Европейската /Първата световна война са загинали:

8. Михаил Петров Мильов и
9. Христо Петков Дилов - загинали на 7 септември 1916 г.
10. Цеко Тишов Колов - загинал на 6 септември 1916 г.
11. подпоручик Христо Николчов Петров - загинал на 19 октомври 1916 г.
12. Найден Мицов Минов - загинал през октомври 1916 г.
13. Петко Петров Мильов - загинал през август 1916 г.
14. Стоян Манчов Стоянов - загинал през декември 1917 г.
15. Николчо Кръстев Радин - починал в болницата от рани 1917 г
16. Тошо Данчов Колов - загинал през месец май 1918 г.
17. Николчо Минчов Петров - загинал през месец юли 1918 г.
18. Николчо Христов Петров - загинал в Атина /Гърция/ 1918 г.
19. Иван Петров Заешки - загинал през 1918 г. в Гърция

Във Втората световна война/Отечествената война/ са загинали:

20. Митко Тодоров Димитров и
21. Илия Иванов Вълчев - загинали на 9 октомври 1944 г. на Остри връх,Сърбия

В Отечествената война са участвували следните лица: Ангел Николов Коцов,Алипи Иванов Петров,Васил Димитров Пенов, Васил Николов Георгиев,Димитър Василов Лазаров,Иван Георгиев Минчов,Илия Илиев Горчов,Иван Николов Георгиев,Иван Тодоров Йотов, Йордан Петров Минчов,Марин Илиев Каменов,Никола Вълков Гьонов, Тошо Митов Тошов,Христо Иванов Петров,Христо Петров Тодоров,

Христо Георгиев Христов,Цено Младенов Кръстев,Цонка Дилова Иванова,Манчо Иванов Манчов Андров,Георги Найденов Вандов,Васил Коцов Георгиев,Христо Иванов Иванов,Мара Митова,Мицо Василов Тошов.

През време на войните а и след тях изчезнали много стоки и селяните не можели да си набавят необходимите стоки - сол,газ и д а нямали и пари,за това карали дърва с магарета не в Мездра ,където плащали такса /баждарлък/ и с малкото получени пари закупували някои стоки.Девойки от бедни семейства постъпвали като слугинчета при богати граждани в гр.Враца, а по-късно други постъпвали като текстилни работнички във фабрика "Бахава" в Мездра.По такъв начин подпомагали родителите си в издръжката на семейството. Момчетата пък ставали овчарчета при по-богатите селяни.

През време на войните реквизиционни комисии изземвали от селяните и последните остатъци от земеделските продукти,имало и неплодородие и парична криза и това засилило мизерията на хората.

Но въпреки всички неблагополучия жителите на селото намирали начин да се повеселят и забравят своите грижи,неволи и страдания.Така например през зимата били устройвани посещения /гости/ пр кръстника, от кумците.В определена вечер от кръстника,кумците отивали на гости в дома му,като занасяли специално омесени хлябове /колаци/ за мъжете и "кукли" за жените,варена кокошка,вино и ракия.Там кумицата давала на кръстника погача,колак и варената кокошка с целуване на ръка,а той благославял за здраве,щастие, веселие и берекет.На всички останали членове от семейството подносяла"кукли".След това започвало тържеството- ядене,пиене,песни, и игри до късно през нощта.Пеели се различни весели а и някои , останали още от турско робство: песни:

Пиле пищи,Милке ле, на ябълка
Като пищи,Милке ле,дори дума:
Спиш ли още,Милке ле,събуждай се
Турци в село,Милке ле,навлязоха

Стари,млади,Милке ле,заробиха
Хубавици,Милке ле,потурчиха.

Пеели и друга песен от турското робство:

Доста сме яли,яли и пили
тлъсти агнето и вино червено
Я развевай байрак,ти Манух войвода!
Нашите майки,все черно носят
все черно носят и за нази жалят
Я развевай байрак,ти Манух войвода!
.....
.....

През есента момите правели седенки на улицата,като запалвали огън.На тези седенки идвали и по-възрастни жени.Там те предели, плетели за облеклото на семейството и за чеиза на момите. Идвали и ергените.Имало смях,закачки и песни до късно през нощта. Там се ставали най-вече харесванията,любовните увлечения и сърдечните трепети,за това те са оставяли трайни следи в душите и сърцата на младите.Там се пеели весели седенкярски и любовни песни. Жените,спомняйки си за младите години с голяма тъга пеели следната песен:

Черней,горо,черней сестро,
Двама да чернеем
и за твойто листо,горо,
Аз за мойта младост.
Ала твойто листо,горо,
Пак ще да покара
Мойта младост,горо сестро
Няма да се върне.

Седенки се правели и през зимата по къщите,та чак до пролетта, когато започвала работа на полето.

След прибирането на царевицата били устройвани"беленки" - белене на царевица и на тези беленки присъствували също жени,моми и ерегни.Стопанката сварявала зелена царевица и раздавала на белачите.Там също се пеели песни,а имало и шеги и закачки.

В празнични дни се устройвали хора на мегдана сред селото. По този начин,чрез тържества,седенки,~~игри~~ ,чрез песни,шеги и закачки,хора и веселие,селяните запълвали своя духовен мир.

ГЛАВА ПЕТА

ОБИЧАИТЕ НА СТАРИТЕ ЖИТЕЛИ НА СЕЛОТО

Жителите на селото изповядвали християнската религия,и под нейно влияние,спазвали разни обичаи,които били предавани от поколение на поколение.

В началото на всяка година празнували Коледа,стар обичай, придружаван с разни ритуали за здраве и берекет.

В деня преди Коледа момчетата с торбички и "навърти" ходели от къща в къща и пеели коледарски песни:

Ой,Коледе,мой Коледе,
Дошли сме ти скъпи гости
Скъпи гости,коледари.
.....

Стопанката ги поръсвала с жито за здраве и берекет,а коледарите изказвали пожелание с провикване:

Да се роди,къде рало ходи!

След това стопанката им раздавала колачетата/кравайчетата/,а те ги поставяли на "навъртите" си или в торбичките.

Ако някоя стопанка не ги приеме и не им раздаде колачета, коледарите й пожелават "Да се роди черно трънe и паламида".

На 14 януари,Васильовден,минавали суровакарите от къща на къща .Суровакари били ергените.За тая вечер те си поделяли селото на махали,набавяли си дренови пръчки.Суровакал ерген,чийто родители са живи,защото се суровакало за здраве и берекет.

Този който суровакал,произнасял следните думи:

"Сурва,сурва година
весела година
здрава
жива до година
до година,до амина"

Във всяка къща сурвакарите оставяли по една дренова пръчка, с която стопанинът сутринта изкарвали добитъка на водопой. Стопанката дарявала сурвакарите с пари,свинско месо,хляб,боб и други продукти,които продукти те продавали и с парите откупували музиката да им свири през деня хора.

Момите и момите не оставали по-назад от ергените.И за тях имало създаден обичай: През деня преди Васильовден те се събирали на групи,набирали бръшлян,отделяли само здрави листя и ги увивали на черничева пръчка,~~а~~ откъдето постоянно сух достигат те увивали с червен конец и наричали: първият лист на Божа майка,вторият лист на къщата,третият на бащата,следващите на майката и на всички членове от семейството,на овците,на козите,на говедата и последния на либето.Листовете трябва да са чисти и здрави.За кокошките не се наричал лист,защото ритат назад,а наричанията били за здраве и напредък.

Пръчките с бръшляна потапяли в котел с вода и във водата при бръшляна момите поставяли пръстените си и пеели до късно през нощта.

ПЪРВА ПЕСЕН

Возвил се е зелен брашленъ
Въз орешле столовато
Столовато,върховато
Въз орешле,въз бял камик.
.....

ВТОРА ПЕСЕН

Залулела се Драгана,баюва бела Драгана
На танки дълги конопе,баюва бела Драгана
па се конопе скинаа,баюва бела Драгана

Та се Драгана юдави,баюва бела Драгана
Плавай ми пливай Драгано,баюва бела Драгана
Та ми на краю изпливай,баюва бела Драгана
Не мога бре да пливам,баюва бела Драгана
Синьо се сукно отвива,баюва беле Драгана
Та ми краката ювива,баюва бела Драгана.

ТРЕТА ПЕСЕН

Двамка млади се либили,мила,юбава,дим Тодоро
Откак са се залибили,мила,юбава,дим Тодоро
Они не са се видели,мила,юбава дим Тодоро
Снощи вечер се видели,мила,юбава дим Тодоро
Па стоели,орателн,мила юбава дим Тодоро
Ведрата им габясали,мила юбава дим Тодоро
Кобилица лист пущила,мила,юбава дим Тодоро

Сутринна рано на Васильовден момите отново се събирали,изнасяли котела с водата и бръшляна на двора и започвали да пеят:

Първа песен

Снощи бръшлень натопихме,бръшленкьо ле мили брайно,
Отзаран го извадихме,бръшленкьо ле мили брайно
Ни бе кален,ни бе вален,бръшленкьо ле мили брайно
Ни бе садран,ни бе продран,бръшленкьо ле,мили брайно.

След тая песен се пеели и другите песни ,пети вечерта.
След това изваждали пръчките с бръшляна,в началото на които е вързана китка ~~от неуши~~ босилек и ги разглеждали отново,лист по лист,дали са здрави листовете.Ако някой от листовете е наразен, това означавало,че този човек ще се разболее през годината.Обикновено всички листове били здрави.и момите се радвали много.
След това една от момите изваждала последователно пръстените и наричала за всеки пръстен по едно пожелание да се сбъдне през годината. Обикновено пожеланията били за здраве,успех и най-вече за женитба. Вечерта при поставянето на бръшляна в котела,момите

поставяли овес под него за берекет.От тоя овес вземали по малко и го поставяли под възглавниците си да спят на него и който ерген сънуват,за него ще се оженят.Сутринта пристигали и момците при тях.Отново веселие и песни.След това момите разделяли водата от котела и на всяка мома в по едно бяло,калайдисано,котле ~~ли~~ наливали от нея.С тая вода момата поливала най-напред на либето си да си измие лицето за здраве,а след това в къщи на всичките от семейството: баба,дядо,майка,баща,брат,сестра,а те от своя ~~стр~~ страна й подарявали по някоя пара.

На Иванован ергените поливали с вода ерген на име Иван,да се замръзне водата по него и слев това отивали да се черпят за именния ден.

На Връбница имало обичай да се избира така наречената "кумица".Събирали се ергените и се уговаряли коя от две моми - здрави, хубави, със живи родители да изберат за кумица.Смисълът бил такъв,че да има здраве и добър берекет през годината. С определените две моми и всички младежи отивали на чешмата на "Излако" и там в коритото с вода пускали две пръчки или листа от хартиики, по една за всяка мома и която от пръчките или хартийките тръгне първа,тая мома ще бъде"кумица".След това отивали в дома й и съобщавали на родителите й,като занасяли и върбово клонче,което засаждали в градината на момата.На първия ден на Великден кумицата давала угощение на момите и ергените в дома си,като всяка мома занасяла погача и червени яйца.След обяда всички отивали на мегдана и там играели хора до късно вечерта.

Друг характерен обичай е бил празнуването на Лазаровден. Малки момичета, а по-късно и децата от училището, се обличали в национални носия - сукманчета или вълненици, с престилки и ризи от тъкано домашно платно,със свилени ръкави с дантели на ръкавите и полите, с кърпи на глава и с кошнички в ръка посещавали къщите и пеели следната песен:

Изгряло ясно слънце, Лазаре, Лазаре
У Недини равни двори, Лазаре, Лазаре
Не е било ясно слънце, Лазаре, Лазаре
Най е била сама Неда, Лазаре, Лазаре
С стройна снага самодивска, Лазаре, Лазаре
С тънки крака еленови, Лазаре, Лазаре
С черни очи черешови, Лазаре, Лазаре
С вити вежди гайтанови, Лазаре, Лазаре.

Стопенките ги дарявали с яйца и пари.

Друг обичай:

Вечерта срещу Благовещение, едно от децата обикаляло двора, градината, кошарата, яхъра, чукайки с мащата върху ръжена да произнася думите: "бегайте змии и гущери, че заран е Благовец", като се е вярвало, че по тоя начин се прогонват злите духове и се запазва здравето на хората и добитъка. На самия ден на Благовец, рано сутринта със същата цел събирали боклука и го запалвали да пуши, та пушека да прогони злите духове.

На Гергьовден, пък, всяко семейство печело цяло агне, курбан за Свети Гьорги, като вярвали, че ще закриля добитъка. Този обичай е останал и до сега, като ден на овчаря и пастиря. Опеченото агне, хляб и вино занасяли в местността "Църквата" - празно място с два дъба в горния край на селото, където свещеник е произнасял молитва за здравето на хората и добитъка.

На един от дъбовете момите и ергените връзвали люлка и се люлеели за здраве.

Всички тези обичаи били свързани с пожеланието за доброто на семейството, за здравето на хората и добитъка, за победа над злото и злите духове. След 9-ти септември 1944 г. тези обичаи са изоставени.

ГЛАВА ШЕСТА

ОБЛЕКЛОТО

Жителите на село Челопек отглеждали овце и кози, но сеели и гръсти /коноп/. През пролетта, като остригат овцете, жените изпират вълната, а през зимните месеци, когато не са заети с полска работа, изпридат вълната и изтъкават шаек и платно за ушиване дрехи на семейството. От шаека ушивали дрехи на мъжете: бяли касачета, бяли беневреци, гарнирани с пъстри гайтани, а на жените сукмани, също украсени с гайтани и кадифе. Отначало шаекът не бил боядисват, но в последствие бил боядисван черен или син. По-късно касачетата били заменени с антерии, а беневреците с черни панталони, а жените през лятото носели вълненици, изтъкани от самите тях с червена прежда и украсени с разноцветни шарки. Преждите боядисвали във вода от сварени корени и листа от растения. Вълнениците били украсени в долния край с кадифе и ростопец. Жените носели и така наречените "доламче" - дълга вълнена горна дреха. За тържествени случаи си шиели джамаданче от сукно, плюш или "зебелин." Ризите им били от кълчишно /конопено/ платно, украсени с пошивки по раменете /пране/, на ръкавите "белушки" и на полите "поли", наподобяващи цветя, пеперуди, гъсеници и др. Жените си връзвали главите с бели забрадки, съвсем рядко с черни шамлии, а младите момичета се ходели гологлави, с дълги коси, с гъсто уплетени плитки, украсени с накити от дребни турски пари или други дрънкулки. Постепенно конопените ризи били заменени с такива от памучно платно, също домашно тъкано, а за тържествени случаи - от фино памучно платно със свилени /копринени/ ръкави, домашно тъкани. Ризите били украсени на гърдите, в полите и на ръкавите от фини дантели или ръчно изплетени дантели. Всичко за облеклото жените изработвали саморъчно. Мъжете носели на главите си калпаци. Цялото семейство било обуто с цървули.

Шеекът и платното жените тъкали в разбой /стан/ направен от мъжете.Изработвани били и принадлежностите към разбоякросното,подножите,нищелките,цевите,а само бърдото било купувано от пазара.Мъжете също носели кълчишни ризи,по-късно заменени с памучни.Краката си обували с опинци и бели или черни навуща и бели или черни върви.

В дъждовно и студено време селяните носели бели или черни опанджаци /Яморлуци/ ушити също от домашен шеек.Както мъжете, така и жените носели кожухчета от агнешка кожа.Поради голямата бедността,селяните носели облеклото до скъсване,изкърпвано с разни кръпки.Зимно време старите мъже носели разноцветни пояси, за да се предпазят от простуда.

От вълната жените тъкали разноцветни черги,с които застилали леглата си и се завивали нощно време, а от козината,тъкали козеци,също за постилка и завивка.От козината били изработвани и чували за прибиране на житото,царевицата,брашното и др.

До 1920.г. в селото не е имало нито един шивач,и хората ходели в Люти Брод,Зверино и Враца да им шият дрехите.
След 1920 г. в селото се установил,като шивач Григор Ангелов и Васил Илиев,изучили занаята при шивач от с. Люти брод.
В далечното минало в селото издавали и терзии/шивачи/ от други села за ушиване дрехи,както на мъжете,така и на жените и децата сукмани.Те престоявали в селото по няколко седмици и били хранени от тези,на които ушивали дрехите.И така вретеното,нейния разбой в къщи,аршинът и иглата на терзията се обличали старите жители на село Челопек.В последно време облеклото на мъжете,жените и децата се приближило и почти изравнило с това на градските жители.

ГЛАВА СЕДМА

ГОВОРЪТ НА СТАРИТЕ ЖИТЕЛИ НА СЕЛОТО

Говорът на старите жители на селото има характерните особености на говора на жителите от селата из Искърското дефиле,от където са се преселили. Тези характерни особености се изразяват в замяната на някои букви с други.Така например буквата "Ъ" в някои думи е заменена с буквата "А" в други с буквата "Е" и в трети с буквата "О".Обикновено се казва: "каща" вместо къща,"Маж" вместо мъж,"късно" вместо късно,"танко" вместо тънко,"темно" вместо тъмно,"петок" вместо петък и т.н. В някои думи буквата "А" се заменя с буквата "О".Например казват"градо" вместо града,"крако" вместо крака и т.н.Също буквата "Я" се заменя с буквите "А","О" и "Е".Казват "дъщера" вместо дъщеря,"вечера" вместо вечеря,"овчаро" вместо овчаря, "пъдаро" вместо пъдаря,"говедаро " вместо говедаря,"сенка" вместо сянка,"седенка" вместо седянка и т.н.В някои думи се изпуска буквата "Х".Казват "ода" вместо ходя,"леб" вместо хляб,"убав" вместо хубав,"дуа" вместо духа /вятър/,"четов" вместо четоха и т.н.Характерни са следните изрази:
"Айде да идем за лебо","Оди ли за лебо"? и др.
В някои думи буквата "И" заменят с буквата "Е".Например казват:"овчаре" вместо овчари,"говедаре" вместо говедари,"бъчваре" вместо бъчвари,"орачи" вместо орачи и т.н.Някои думи изговарят накрая с "еве" като например "дъждеве" вместо дъждове, "кошеве" вместо кошове и пр.Неправилно се изговарят и личните местоимения.В обикновения говор се казва:"Я","ОН","ОНА","ОНИ" Предлогът"след"заменят с предлога "По".Например казват: "Пойде по него",вместо тръгна след него.Вместо думата "защо" казват думата "оти".Например: защо не дойде? казват "оти не доде?",а думата "къде" заменят с думата "дека".Например "Дека оди"?,"дека работи"?.Когато искат да потвърдят нещо казват: "тако" вместо добре и пр.Уморят ли се казват "доседи ми се".

Вместо Искам казват "сакам". Например: "сакам да ям","сакам леб" и т.н. Характерни са и следните изрази: "сака да се фата нещо"/трябва де са работи нещо/,"офата ли си" /свърши ли си работата в къщи?/,"не сакам да знам"," аде да идем на градо", "аде да изиграем едно оро"," пусто да му остане имането" и др. Някои вещи назовават умалително:"столе","главе","кукле" и т.н. В говора на челопечани има още една особеност,за презима употребяват името на майката,а не на бащата"Петко Пенин"," Гена Марина". Този начин на говорене е предаван от поколение на поколение и до днес.Сега младите,под влияние на училището,радиото и другите културни институти,изоставят този говор.

Старите жители на селото си служели и с много поговорки, свързани с тяхния начин на живот,като например: "страх лозе пази","куче,което не знае да лае вкарва вълка в кошарата","лошо куче стадо пази","и без един петел се съмва". Други са свързани с труда:"ден година храни","лозето не сака молитва,а мотика"," Бог дава, ала в кошара не вкарва" и др.

ГЛАВА ОСМА

ПОМИНЪК: ЗЕМЕДЕЛИЕ И СКОТОВЪДСТВО

Поминъкът на жителите на с.Челопек е бил земеделие и скотовъдство.Отначало хората са били малко и затова разработените земи давали достатъчно доходи за изхранването им.Имало и жито, и царевица, и картофи, и грозде и вино.След години населението се увеличило,а част от земята,поради стръмния терен,била отнесена от поройните дъждове и ерозията и доходите от земеделието били вече недостатъчни за изхранване жителите на селото.След освобождението от турско робство новата власт не снабдила селяните с земя и те били принудени да наемат земя на "изполица" от жителите на с.Моравица и гр.Враца.Реколтата от нивите,наети от жителите на с.Моравица била разделяна на половина - едната половина за собственика,а другата за селянина,а тази от нивите, наемани от жителите на гр.Враца,разделяли на три - една трета за селянина и две трети за собственика.

По този начин селяните били подложени на жестока експлоатация от собствениците на земята.Те давали семе и труд,а получавали малко от реколтата.Това ги принуждавало да правят заеми от частни лица - лихвари, и от Земеделската банка,за да закупуват ниви и ливади от жителите на с.Моравица и гр.Враца,но поради голямите лихви и малките доходи,те не винаги могли да върнат заемите от в спределените срокове и били заплашвани,че ще им бъдат продадени нивите и ливадите,ако не си върнат заемите. Това още повече разорявало селяните.

Нивите селяните орали с волове или крави,с дървено рало, а по-ново време и с плуг.Окопаването на царевицата и лозята ставало ръчно с мотика,а жътвата със сърпове,също ръчно.Земята обработвали задружно.В полската работа били включвани както мъжете,така и жените и децата.Житото засявал ръчно орачът и неговия труд много картинно е възпет от народния поет Иван Вазов в следните няколко стиха от стихотворението

НИВАТА

Морен орачът из нивата сееше
сееше в рофки бразди
руен се пот от челото му лееше
и по космати гърди.

Гледах как фърляше весело семето
чисти и здрави зърна
сей,земеделецо,днес му е времето
фърляй добри семена.

С жътва богата,със спор изобилие
Бог ще труда награди
честно и славно е твойто усилие
бодро засявай,ори!

/Ив.Вазов,съч.т.III 1955 г./

По време на жътвата,обикновено след обед,когато се захлади,жътварките подемат следната песен:

Жъни,наваляй , невесто, и,и,и
нивата да доженеме,и,и,и
че думат мяма и тато,и,и,и
че ще те млада разпадат и,и,и
.....

След жътва превозвали снопите на хармана и го вършеели с коне или говеда.Житото отвявали първоначално със специални дървени лопати,а по-късно с веялка и го смилали на водениците в С.Моравица,Паволче или на манастирската воденица.По-късно започнали да вършеят и с вършачки.Житото за семе почиствали с цилиндра.

След оборянето на царевицата и обелването й я насипвали в кошове да изсъхне и я смилали на същите воденици.

Голямо внимание селяните обръщали на скотовъдството.Те отглеждали предимно овце,кози,волове,крави,коне и магарета.С воловете и кравите обработвали земята и карали дърва,снопи,царевица, грозде и други товари.С магаретата прекарвали дърва,жито и царевица на воденица, а с конете вършеели снопите.Главният доход е бил от овцете: мляко,сирене,месо и вълна,а от козите също мляко, сирене, месо и козина.Някои по-заможни селяни отглеждали по 100-200 овце и кози.Стадата пасели предимно в балкана и понеже балканът е бил притежание на Черепишкия манастир,стопаните плащали на манастира определена такса,наречена "тревнина".

През 1908 г. жителите на с. Челопек получили заеми от основаното в селото кооперативно сдружение,наречено "Земеделско спестовно дружество" и закупили от Черепишкия манастир местността " Крушовица", а по-късно закупили и "Бранището".По тоя начин те се сдобили с пасища,ливади и гори.Горите и ливадите били разпределени между семействата,участвували в покупката.Някои от тях си построили кошари и там отглеждали добитъка си.Кошари били построени на "Бучивата поляна","Липата","Затворо","Свинския връх" "Дорутова падина","Търнето","Ушите","Моравишката падина".

На тези кошари овчарите правели много хубаво,маслено сирене,което било рекламирано като най-масленото сирене във Врачанска околия.Стадата карали на водопой на извора в местността "Крушовица",тъй като само там имало вода.От този извор те носели вода и за битови нужди.Някои от овчарите пасели стадата си и в местностите под селото "Лиляшкия връх" и имали кошари в местността "Могилата",други имали кошари в "Орешако" и "Колчаковец".

Добитъкът е бил отглеждан ~~новече~~ най-вече от старите хора и децата.Децата са били необходими помощници на родителите си и за това не ги пускали да ходят на училище.Едрия добитък са изкарвали на паша в балкана от селския говедар,на когото било плащано в натура или пари от стопаните на добитъка.

След Първата световна война 1914-1918 г. някои от стопаните започнали да отглеждат биби,но понеже нямали достатъчно черници, те закупували шума от жителите на селата Ребърково и Люти брод. Това било свързано с голями трудности и средства и за това този отрасъл не е можал да се развие и по-късно изоставен.
Други пък се опитвали да отглеждат пчели,но и на тях не провървяло,поради липса на опит и паша и този отрасъл също не можал да добие широко разпространение.

ГЛАВА ДЕВЕТА

УЧЕБНО ДЕЛО

През турско време в селото не е имало училище и селяните са били неграмотни.За да отбележат някое събитие от своя живот те си служели с така наречения "рабош" - на лескова пръчка или на гредата отбелязвали с резка събитието - даване на пари или продукти в заем или други подобни случаи.
Децата също не изпращали на училище извън селото,макар,че още в 1822 г. в гр.Враца е било открито светско училище за български деца,а в Черепишкия манастир е имало килийно училище.Едвам след Освобождението от отоманско иго в селото се открива училище и децата добиват възможност да се учат.

Според летописната книга на училището,създадена от учителя Марин Тошев след завръщането му от фронта за пръв път в селото е било открито училище през учебната 1879-1880 г. с учител Цено Иванов от с.Люти брод,който е знаел да чете и пише, самоук учител.След него в селото са били учители последователно: Пено Колов,Хубен Ботьов,Вълo Христов,Тошо Вутов /7-8 години/, Велю Николов,Христо Дамянов,Милко П.Дескалов,Кръстю Митов/първи път 2 години/,Цеко Семов /2 години/,Георги Попов ,Захари Таманджиев /2 години/,Кръстю Митов/втори път 7 години/,Марин Тошев / три месеца през 1912 година/,Никола Рангелов /8 месеца през 1913 г/ и Александър Димитров през учебната 1913-1914 г./
От тези учители само Тошо Вутов и синът му Марин Тошев са били учители от с.Челопек,а всички останали от другаде. Тошо Вутов е бил самоук учител.Известно време той е живял в София при чичо си,който е бил кръчмар и там се е научил да чете и пише.Понеже в селото по онова време не е имало учител или друг грамотен човек,Тошо Вутов е бил назначен за такъв.Негови ученици са били: Георги Тошов,Васил Тошов,Васил Павлов,Васил Иванов Дръндарски, Георги Петров и др.,които дълго време са били най-грамотните хора в селото.

Отначало учителите били спазарявани от училищното настоятелство по за 300 - 400 гроша годишно или по 5-6 гроша на къща при 70 къщи в селото.Само Александър Димитров и Марин Тошев били редовни учители и са получавали заплата като държавни служители.

За училище първоначално е служела една стара частна къща, която била ремонтирана и приспособена за училище.Тя се е намирала край дола,в посока север - юг,близо до сградата на сегашното кметство и е била с две стаи и тесен коридор/Сега това училище не съществува/ В едната стая са учели децата от първо и второ отделение,а в другата - трето и четвърто отделение.

Първото училище било построено в 1900 година,когато кмет на селото е бил Христо Петров.Училището е имало три стаи- една

по-голяма/сега преустроена в читалищен салон/ и две по-малки. В голямата стая учели децата от първо и второ отделение,а в другата - трето и четвърто отделение.Третата най-малка стая е била за учителя.Училището е било построено по стопански начин от жителите на селото,с техен труд,материали и парични средства и наименувано Народно първоначално училище "Христо Ботев".Избирано било и училищно настоятелство с председател и членове - настоятели,които спазарявали учителите.
Учителите срещали голяма трудност при набирането на учениците, тъй като родителите упорито отказвали да пращат децата си на училище.Това те правели,защото децата им били необходими за помощници.Постепенно,обаче,тая съпротива отслабвала и родителите започнали да изпращат на училище само момчетата,но не и момичетата.Според патриархалните традиции и догогавашните разбирания момичетата не трябвало да се учат,а да се готвят за домакини и майки,поради което те са оставали неграмотни.По времето когато в селото е бил учител Тошо Вутов се записали да учат Петра Мицова и Цона Николчова,но те посещавали училището два-три месеца и напуснали.През 1901/1902 г.учител в селото е бил Цеко Семов от Руска Бяла и в първо отделение тогава се запишали Ценка Мицова,Цена Гьоргова и Цвета Манчова,но след два - три месеца Цена Гьоргова и Цвета Манчова напуснали училището и останала само Ценка Мицова,която учила първо отделение при Цеко Семов, второ отделение през учебната 1902/1903 г. при Захари Таманджиев и трето отделение до средата на годината при учителя Георги Попов от с.Дрян,Радомирско, и тя напуснала училището.По това време селото е имало около 60 къщи и децата били малко - към 30,поради което децата са били обучавани от един учител и четирите отделения.До 1909 година в селото не е имало нито един младеж,завършил гимназия.През 1909 г. завършва гимназия в гр.Враца Марин Тошев и през учебната 1909/1910 г. е бил назначен за учител в с.Зверино. След него гимназия завършва Христо Николчов Петров,който бил на-

значен за учител в с.Люти дол.

През учебната 1914/15 г.за учител в селото е назначен Марин Тошев,който е учил и четирите отделения.През есента на 1915 г. той е бил мобилизиран и на негово място е била назначена само за една година Цвятко Георгиев от г. Враца,тъй като не е бил редовен учител.През годините 1916/17,1917/18 1918/19 г. учителка в селото е била Ана Николова от гр.Казанлък,редовна учителка и тя сама е обучавала и четирите отделения.

На 20 октомври 1919 г. Марин Тошев се завръща от фронта от пленничество и става учител,като учи първо и второ отделение,а трето и четвърто отделение е било обучавано от Илия Каменов от селото,като нередовен учител.През учебната 1920/21 г.учители са били Марин Тошев,Стефка Василева от Ески Джумая/Търговище/ волнонаемна.През учебната 1921/22 г. учители са били Марин Тошев и Илия Каменов,вече като редовен учител.Същите са били учители и през учебната 1922/23 г.На 29 септември 1923 г.Марин Тошев е бил арестуванкато участник в Септемврийското въстание уволнен като учител и лишен от учителски права.На негово място е била назначена Люба Добрилова.През учебната 1924/25 г. учители са били Илия Каменов и Камен Симеонов от с.Ребърково.Същите са били учители и през годините 1926/27,1927/28,1928/29 и 1929/30 г.като учителя Илия Каменов се разболява и на 14 март 1930 год.напуска учителството и на негово място е назначена Мара П.Факлиева,от Враца.

Тук трябва да отбележим,че през учебна 1926/27 г. в Челопек се открива непълна народна смесена прогимназия "Отец Паисий" само с първи прогимназиален клас.В първи клас са били записани ученици от с.Челопек,Паволче и Люти брод.

По настояване на челопечани,учителските права на Марин Тошев били възстановени и той бил назначен за учител в прогимназията и директор на училището.Той учителствавал в прогимназията до 1930 г.и на 10 ноември 1930 г. е бил назначен за учител в първоначалното училище,а за учителка в прогимназията е назначена Ана Велева от Вършец,завършила Пловдивския учителски институт.

През учебната 1930/31г.в първоначалното училище са били учители Марин Тошев,Камен Симеонов и Ангел Диков, от с. Селеновци,Оряховско.През учебната 1931/32 г. учители са били Марин Тошев Камен Симеонов и Гена Грамчева от гр.Враца.Същите са били учители и през годините 1932/33,1933/34,1934/35,1935/36 и 1936/37 и 1937/38
През 1932/33 учебна година към прогимназията се открива и втори прогимназиален клас и е бил назначен още един учител Тодор Георгиев Дамянов от гр.Враца,но същият напуснал на 27 януари 1933 г. и заменен с Христо Конов Христов от Челопек,който завършвал университета в София.Ана Велева и Христо Конов са били учители и през учебната 1933/34 г., а през учебната 1934/35 г.учители са били Ана Велева /Ана Христова Конова/,Костадина Готуранска и Никола Лиденски от гр,Враца,заменен с Пело Хараламиев от с.Мраморен. През тази учебна година се открива и трети прогимназиален клас и двете училища първоначалното и прогимназията се поставят под управлението на Марин Тошев.

През учебната 1935/36 г.учителят Пело Хараламиев Пелов е бил заменен с Елена Мавродийска от с. Крушовица,Оряховско,а през учебната 1936/37 г учители са били Христо Конов Христов,Ана Христова Конова и Екатерина Ставрева,волнонаемна,като директорът Марин Тошев е бил заменен с Христо Конов,който става и средищен директор ,като учител с висше образование.

През учебната 1937/38 г. учителката Екатерина Ставрева е била заменена с Динко П.Тошев,а през 1938/39 г. учители в прогимназията са били Костадина хаджи Атанасова,Иван Петков и Иракли Македонски,назначен и за директор на прогимназията.През 1939/40 г. учителят Македонски излиза в пенсия и на негово място била назначена Йорданка Лазарова Пешева,но само до края на годината.През ~~уч~~ учебната 1940/41 г. учители в прогимназията са били Тинка Хаджи Атанасова,Петър Томов и Иван Петков.

През учебната 1938/39 г. Гена Грамчева напуснала и ~~била е~~ на нейно място в първоначалното училище била назначена Надежда Иванова

Димитрова.През учебната година в първоначалното училище учители са били Марин Тошев,Камен Симеонов и Надежда Димитрова, а през 1940/41 г.- Марин Тошев,Мара Иванова Георгиева,Надежда Димитрова и Камен Симеонов.

С откриването на прогимназията,училищните стаи били недостатъчни и за учениците били наети още частни помещения - приземния етаж от къщата на Коно Христов. През 1938/39 година по инициатива и с енергичното съдействие и агитация на учителя Марин Тошев се свиква общо-селско събрание и се избира строителен комитет за построяване на ново училище.

Строителният комитет събира от жителите на селото сумата 80000 лв. материали и работници и още същата година,с голям ентусиазъм започват строежа на училището по стопански начин.Строежът завършва през 1940 година.

В летописната книга на училището е записано от учителя Марин Тошев следното:"Не е нужно да се сочат имена на заслужили деятели,но трябва да се запише и запечати на страниците на училищната история,че въпреки всичко,челопечани успяха да си изградят училището със свои сили и средства и срещу противодействието от много места."Противодействието за построяването на училището идвало от управляващите органи,които заплашвали,че"Челопек няма да види училище" поради тяхните прогресивни идеи и действия.

Още на следващата 1941 година на 8 юни Марин Тошев почина, в разцвета на своите творчески сили,без да може да се порадва на толкова желаното училище.

През учебната 1941/42 г.учители са били Ив.Петков,П.Томов, и Екатерина Георгиева,с директор Петър Томов.На 14 януари 1942 г. Томов е мобилизиран и до края на годината на негово място е била назначена като нередовна учителка Иванка Маринова Тошева от с.Челопек. През учебната 1942/43 г.учители са били Ив.Петков,П.Томов, а през учебната 1943/44 г. - Георги Ив.Дочевски и Боян Данков. През учебната 1944/45 г. учители са били Димитра /Мита/ Цветкова

Илиева,Георги Лазаров Монов и двамата от с.Челопек и Гроздана П.Дошева от с.Гурково, с директор Георги Лазаров Монов.През учебната 1945/46 г. учители са били Георги Лазаров Монов,Мита Цветкова Илиева,Виргиния Маринова Тошева, а през 1946/47 г.- Герги Лазаров Монов,Виргиния Маринова Тошева и Илинка Ц.Николова от с.Люти брод.През учебната 1947/48 г учители са били Георги Лазаров Монов Тодорка Ценова Давидова от с.Люти брод и Христо Хараламиев Петков от с.Паволче,а през учебната 1949/5о г. учители са били Христо Хараламиев Петков,Илия Цветков Илиев и Тодорка Христова Найденова.

.....

През учебната 1959/60 г. за директор на училището е бил назначен учителя Христо Младенов Христов от с. Челопек.След приключване на учебната година,с решение на отдел просвета при Окръжния народен съвет в гр.Враца средния курс е бил преместен в с.Паволче, а след приключване на учебната 1968/69 г. и началният курс е бил преместен в с.Паволче и училището в с.Челопек е било закрито. Учениците от с.Челопек са извозват до с.Паволче с автобус.

В училището в с.Челопек се настанява целодневната детска градина.

Учебната година започвала на 15 септември и свършвала в края на май за учениците от първоначалния курс и в края на м.юни за учениците от прогимназиалния курс.През всяка учебна година училището е било посещавано от председателя на училищното настоятелство,от училищния инспектор и много редко от родители на децата.Правени са екскурзии с учениците за запознаване с учениците от селата Моравица,Люти брод и Ребърково.Все със същата цел,образователна и възпитателна,са правени посещения на Черепишкия манастир,гр,Враца,София и други места. Първата екскурзия е била направена на 5-ти,6-ти и 7-ми май 1915 г. до София с ученици,водени от учителя Марин Тошев.Всяка година от 2-8-ми октомври за седем дни учениците били разпускани за кукурузобер.

Учебната година е приключвала с изпит от учениците от четвърто отделение и с утра,на които са раздавани свидетелствата в присъствие на родителите. Слово е произнасял учителят и изнасяна програма от учениците.Тези утра са оставяли трайни следи в душите на учениците.Тържествено е бил празнуван и 24 май,денят на Кирил и Методи и на българската писменост с украсяване на стаите, изнасяне на програма от учениците.

На 16 ноември 1935 г. към училището е била открита трапезария за всички ученици,със средства,добити от обработването на една нива и градина,от волни помощи,от лазаруване и със сумата от 5000 лвотпуснати от съюза за закрила на децата в България. През учебната 1950/51 г. били засадени картофи в планината на два декара площ,също за нуждите на трапезарията.При обработването на нивата и градината труд са полагали и учениците и по тоя начинте се приучвали на трудолюбие.Учениците са указвали и указват и сега на ТКЗС,а сега АПК, а също и при залесяването на пустеещи земи.

В училището е била образувана организация "Септемврийче" с ръководител Йовка Христова Василова.

През учебната 1950/51 г. при училището са били организирани курсове за огрмотяване на неграмотни жители на селото,като първия курс е ръководил учителя Асен Йорданов Генов,а втория - учителя Камен Симеонов.От регистрираните 42 -ма неграмотни,курса завършили 39 души.През учебната 1951/52 г.били обучавани 22-ма ~~неграмотни--и-~~ малограмотни и 7 души неграмотни и по тоя начин е била ликвидирана неграмотността.в селото.

Когато се пише за учителите в с.Челопек не може да не се отбележи обстоятелството,че някои от тях са били с прогресивни разбирания и са разпространявали социалистическите идеи сред жителите на селото,като Г.Попов,Марин Тошев и др.

Работнически весник от 25 януари 1914 г. съобщава,че Свеmолоду

тия синод бил поискал уволнението на учителя в с.Челопек ~~Георги~~ Т.Георгиев,тъй като се бил изказал против преподаването на Закон Божи в училището.

Марин Тошев основал на 7 -ми ноември 1913 г. и ръководил партийната организация на тесните социалисти в селото, а в Септемврийското въстание с оръжие в ръка се е борил против фашистката власт,заради което е бил арестуван,изтезаван и уволнен като учител.Той е оставил най-трайни следи като учител в селото.

Привърженик на трудовото обучение на учениците той е изнасял доклади на околийски учителски конференции на тази тема,като без страх е вмъквал марксически идеи за възпитанието и неговото име станало извесно на учителите в цялата Врачанска околия. Бил избран за член на дисциплинарната комисия за основните училища във Врачанска околия,което е било оповестено във весник "Учителска искра" брой 25 от 20 април 1923 г.Идеята за трудовото обучение той и на дело прилагал,като е извеждал учениците от четвърто отделение на полето и там ги учел да измерват ниви,ливади, да засаждат лозе,да облагородяват плодни дръвчета и ги запознавал с други,полезни за тях занимания.По този начин той учел децата на трудолюбие и практически да прилагат знанията си в живота.Много от неговите ученици станали трудолюбиви и ученолюбиви хора,като някои завършили средно и висше образование.И до сега неговите ученици си спомнятс възхищение за неговата учебна,възпитателна и образователна ~~работа~~ дейност,защото той е работил с цялата си душа и сърце,си целия си богат опит и знания за тяхното възпитание и образование.И до днес неговите ученици пеят песните,на които ги е учил той и си спомнят за неговите прочувствени слова, произнасяни на утрата и празника на Кирил и Методи.

От непрекъснатия тормоз от фашистката власт той се разболява и на 49 годишна възраст почива.

За неговата смърт във вестник "Зора" от 11 юни 1941 г. е публикувано съобщение,подписано от Христо Цветков,Стоян Ц.Дескалов,Асен Босев,Иван Бурин,Георги Григоров,Илия Кръстев, Леок Аврамов и Иван Василев, в което четем:

"Видният кооператор,незаменимият народен учител, човек и другар Марин Тошев от с.Челопек,Врачанско

"ПОЧИНА"

Делото му в служба на народа остава за пример."

Във вестник "Искърски фар" брой 525/18.VI.1941 г. е публикувано статия по случай смъртта на Марин Тошев.

На училището в селото признателните поколения са поставили възпоменателна плоча със следния надпис:

" Марин Тошев Вутов

от с.Челопек Окръг Врачански

1892 - 1941 г.

Работи тук като народен учител и кооператор в продължение на 30 години

член на Окръжния комитет на БКП гр.Враца през 1923 г.беше един от организаторите и ръководителите на септемврийското въстание във Врачанския край.

До края на своя живот той остана безгранично верен на БКП и последователен интернационалист

При поставяне на паметната плоча Дано Ангелов Данов,ученик на Марин Тошев изнася доклад за живота и делото на покойния,който завършва със следните думи:

"Нека тази скромна възпоменателна плоча напомня на бъдещите поколения в с.Челопек,че тук живя един прекрасен борец, че тук тупти едно чисто сърце,което биеше с пулса на народа, че тук работи един голям ум."

На 6 февруари 1982 г. учениците от трети клас на основното училище в с.Паволче,където учат и децата от с.Челопек проведоха в с.Челопек по случай 90 години от рождението на Марин Тошев тържествено възпоменателно събрание на което се изнася литературно -музикална програма и тяхния отряд се именува ,отряд "Марин Тошев".На този отряд се предава знамето на училището с напътствени думи от активния борец против фашизма и капитализма Манчо Иванов Манчев.

Преди 9-ти септември 1944 г. поради тежкото материално положение на хората те не са изпращали децата си да учат в средните,полувисши и висши учебни заведения.До тогава само петима младежи са завършили висше образование и трима полувисше, но въпреки това от селото е имало много младежи,които са учели във Врачанската мъжка гимназия,Врачанската девическа гимназия, стопанското и занаятчийското училище.Много от тях по-късно завършили висше образование.

След 9-ти септември 1944 г. материалното положение на хората се подобрява.Много от жителите напускат селото и постъпват на работи във Враца,Мездра,София и другаде,като служащи или работници в предприятия и заводи.Достъпът на децата до училищата се изменя. Много от тях отиват да учат в техникуми:строителни,машинни,минни,медицински и др., в гимназия или други специални училища.Сега почти всички младежи са със средно образование и работят като техници.Много от тях продължават и завършват висше образование.Почти повече от тридесет младежи са с висше образование:хумании и ветеринарни лекари,инженери,юристи,икономисти, учители,зоотехници,агрономи,офицери,двама професори,като един от тях е академик.Всички работят за изграждане на социализма в РОДИНАТА ни.

ГЛАВА ДЕСЕТА
Кооперативно дело
ОСНОВАВАНЕ НА КООПЕРАЦИЯ "КОШЕР"

След освобождението на България от отоманско иго в страната бързо се развива капитализма.Настъпват чувствителни промени в политическия,стопанския и културния живот.Тези промени дават отражение и в селското стопанство.Докато по-рано е било самозадоволяващо се,при новите условия,за посрещане на личните нужди и държавните тяжести,то е трябвало бърже да се преустрои от самозадоволяващо се в стоково,произвеждащо и за пазара.По тази причини паричните средства станали необходими за покупка на земя, инвентар,добитък,за изхранване при неоружайни години и за по-нататъчно развитие на земеделието и скотовъдството.Обслужването на селското население с кредити тогава е било задача на държавните земеделски каси.За жителите на с.Челопек това представлявало трудност,защото трябвало да ходят за заеми в гр.Враца на 11 километра от селото и то пеша,по липса на превозни средства.
Заеми са били сключвани и от близки и роднини, а и от кръчмари и други селски чорбаджии.Често селяните поради ниските добиви не са могли да връщат заемите на определените срокове и кредиторите им продавали част от нивите,добитъка и покъщнината.
Поради това и за защита интересите на селяните се поражда идеята за образуването на кооперативни сдружения под названието "Взаимно-спомагателни каси".Така още в началото на двадесетия век започнало образуването навзаимоспомагателни каси в много села нав Врачанския край.

В село Челопек,по инициатива на държавната земеделска каса в гр,Враца на 24 ноември 1907 година се свиква общо-селско събрание и това събрание решава да се образува Земеделско спестовно дружество с членове учредители:Иван Вутов,Христо Петров, Георги Петров,Вълко Манчов,Тодора Вълкова,Иван Иванов Микин, Цено Мицов, Лазар Стоянчов,Драгана Георгиева,Цено Николов,

Васил Иванов Вутов,Васил Иванов Дръндарски и др. общо 38 души.

За управителен съвет са били избрани:Иван Вутов,Христо Петров,Георги Петров,Вълко Манчов и Иван Иванов Микин, а за контролен съвет:Цено Мицов и Лазар Стоянчов.
За председател на управителния съвет е бил избран Иван Вутов, а за касиер-деловодител - Васил Иванов Дръндарски.

Врачанския Окръжен съд е утвърдил устава и е регистрирал фирмата на дружеството с определение от 29 януари 1908 г.,публикувано в държавен весник брой 92 от 1908 г.
Управителният съвет на дружеството сключвал заеми от българската земеделска банка и с получените пари и вноските за делов капитал раздавал кредити на членовете на дружеството,но паричните средства все още не били достатъчни, за това дружеството започнало да приема и влогове от селяните.С парични средства на дружеството са закупени горите и пасбищата в местността "Крушовица" и "Браниште",които по онова време били имоти на Черепишкия манастир.

От 1908 г. до 1921 год. членовете на дружеството са били снабдявани с неоходимите им стоки,като са давали поръчка на касиер-деловодителя и той им ги е доставял направо без да има магазин.Доставяни са били стоки от първа необходимост:газ,сол, захар,олио и др.Първият магазин в селото е бил открит в 1921 г. с магазинер Васил Иванов Лазаров Шербов по инициатива на новия касиер-деловодител на дружеството Марин Тошев Вутов,който се бил завърнал от фронта.

Събитията от 1923 и 1925 год.нанесят тежък удар на кооперативното движение в България,в частност и на дружеството в с.Челопек.Касиер-деловодителят Марин Тошев е бил арестуван и престоял в полицията доста време.След освобождаването му той се заема с още по-голям ентусиазъм и енергия за укрепването на дружеството и дейността му се разраства.По инициатива на касиер-деловодителя ,от земеделско-спестовно дружество,то се преименува на кредитна кооперация "Кошер",сир.както кошерът събира пчелите,така и коопе-

рацията да приобщава към себе си селяните.

Кооперацията раздава кредити на своите членове с малка лихва. По-късно тя започва да се занимава и със стопанска дейност,поради което е била преименувана във Всестранна кооперация"Кошер". Тя произвеждала сирене и каймак и ги предавала на районния кооперативен съюз в гара Мездра, а по-късно - районния кооперативен съюз във Враца.Събирала и селско-стопански произведения:вълна, кожи,яйца .Произвеждала и вар,като по този начин създавала поминък на много хора от селото.

Кооперативният магазин все по-пълно задоволявал нуждите на жителите на селото с продоволствени стоки и благодарение доверието на селяните към касиер-деловодителя Марин Тошев,по-голямата част от хората станали членове на кооперацията и купували стоки от кооперативния магазин,а не от частния магазин/бакалница/.

През 1927 г. кооперацията е обслужвала 84 селски домакинства с годишен оборот един милион и петстотин хиляди лева/тогавашен курс/. Разностранната дейност на кооперацията е била ръководена и осчетоводявана от касиер-деловодителя Марин Тошев. Неговото трудолюбие е било пословично.Денно време той е работел в училището с децата,които учил и възпитавал,а вечер- в кооперацията с техните родители.Неговата газена лампа е светела до късно през нощта и единствено тя е напомняла,че тук има населено място,тогава,когато цялото село е било в мрак.

Марин Тошев е бил убеден,че при тогавашните условия само кооперацията може да подпомогне слабите слсеве от населението в борбата им срещу търговския и лихварски капитал.Той познавал основно нуждите на кооператорите и им давал съвети как най-добре да използуват кредитите,които им отпускала кооперацията. Привличал в кооперативното движение и млади хора за изпълнители. По негова препоръка двама младежи Петър Василов и Иван Конов постъпили на работа в райнния кооперативен съюз ,гара Мездра, и двама-Васил Иванов Манчев и Христо Вутов Димитров постъпили

на работа в Общия съюз на българските земеделски кооперации в София /сега ЦКС/.Подготвил за магазинер на кооперацията Никола Иванов Кръстев,който по-късно станал касиер-деловодител на кооперацията.

Кооперацията е членувала в районния кооперативен съюз в гара Мездра и касиер деловодителя Марин Тошев дълги години е бил член на управителния съвет на съюза.По-късно е бил избиран в управителния съвет на Ощия съюз на Българските земеделски кооперации в София и като такъв е бил до смъртта си,8 юни 1941 г.

През 1948 г. в кооперацията се открива банково представителство за набиране на влогове и отпускане на заеми на кооператорите,но през 1951 г. се преустановява отпускането на заеми. Кредитирането започнало да става срещу представяне на селско-стопански произведения.

През 1968 г. кооперацията се слива с кооперация "Наркоп" в град Враца и управлението ѝ преминава към "Наркоп".В селото остават магазините за хранителни стоки,за домашни потреби и строителни материали,за хляб и хлебни произведения,питиепродавница, казаните за варене на ракия,служител за събиране на яйца и кожи и служител за събиране на млякото от селяните.

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

ОСНОВАВАНЕ ПАРТИЯТА НА ТЕСНИТЕ СОЦИАЛИСТИ

Голямата бедност на жителите на селото създала условия за възприемане прогресивните идеи на тесните социалисти. Разпространяването на тези идеи в с.Челопек е дело на учителя Марин Тошев Вутов.Още като ученик във Врачанската мъжка гимназия той е посещавал марксически кръжок заедно с Гаврил Генов,Георги Дамянов, Иван Кинов и др. по-късно видни партийни дейци.Възприел идеите на тесните социалисти Марин Тошев,като учител в селата Зверино,Люти брод и Челопек станал техен ревностен разпространител.През учебната 1909/1910 г.Марин Тошев е бил учител в с.Зверино

и там се запознава с Георги Димитров,който по това време е провеждал събрания на работниците от медодобивната фабрика в гара Елисейна и мина Плакалница и организирал техните стачки. По указание на Георги Димитров на 18 януари 1910 г. на събрание на млади учители,тесни социалисти от селата из Искърското дефиле,в Мездра се основава партийна група на тесните социалисти и един от нейните учредители е и младият учител Марин Тошев, който от тогава поддържал връзка с мездранските комунисте Дало Ширков,Велчо Николов,Александър Динков,Стамен Стаменов, Иван Кинов и др.Основаването на партийната група в Мездра е било оповестено в "Работнически весник" бр.178 от 18 януари 1910 г. Под влияние на социалистическата пропаганда попаднали и по-млади миньори и по-будни жители на с.Челопек,които под ръководството на Марин Тошев на 7 ноември 1913 г. основали организация на българската работническа социалдемократическа партия /тесни социалисти/.В това първо учредително събрание са участвували: Марин Тошев,Найден Михайлов,Вута Симеонов,Илия Колов,Мито Тошов, Цено Колов,Младен Динов,Васил Тошов,Васил Младенов,Иван Манчов Видински,Петър Тодоров,Стамен Тодоров,Иван Иванов Микин,Вълко манчовГеорги Вълчинов и Петър Георгиев Петров,всичко 16 души. За партиен секретар е бил избран Марин Тошев,които със своята обятелност,култура и авторитет е спомогнал за идейното организационно укрепване на организацията,за нейното активизиране и създаването ѝ на голямото доверие сред жителите на селото. Така създадената партийна организация участвува в изборите за Народно събрание през месец ноември 1913 г. и подкрепя кандидатурата на Георги Димитров за народен представител.Тя води агитация против разпалването на Първата световна война,която имала грабителски характер.

През месец януари 1914 г. Георги Димитров е посетил мина Плакалница,където е провел събрание на миньорите.След събранието ,придружен от миньора Иван Манчов Видински посетил и пар-

тийната организация в с.Челопек и вечерта на 26 януари 1914 г. говорил на партийно събрание в дома на Иван Иванов Микин. Това е било на сватбата на Марин Тошев,на която той е присъствал.

На 1-ви август 1914 г. започва Първата Световна война. От село Челопек са мобилизирани 124 души и повечето от комунистите са изпратени на фронта и дейността на партийната организация била ограничена.През есента на 1915 г. е бил мобилизиран и партийния секретар Марин Тошев.Той завършва шестмесечна школа за офицери в гр.Скопие и като офицерски кандидат командвал взвод на македонския,а по-късно и на северния фронт в Добруджа. и Румъния като поручик.Сред войниците Марин Тошев пропагандира социалистическите идеи и разяснява грабителския характер на войната.Той участвува в войнишките групи,където заедно с войници и офицери се срещат с руски войници за спиране на военните действия ,за грабителския характер на войната и че те се бият за чужди интереси.Това е така нареченото побратимяване ,което става под влияние на Октомврийската революция от 1905 и 1917 год.Побратимяването става на река Серет в Румъния.Този момент е запечатан с два фотуса,които се намират в музея на българосъветската дружба в София и историческия музей във Враца.На гърба на снимката ротният командир на Марин Тошев е отбелязал, че "Марин Тошев им е пял и български народни песни".

Марин Тошев отново е върнат на македонския фронт и в края на войната,заедно с 200 души офицери е оставен като заложник /пленник/ в Гърция.Скоро,обаче,със свой другар успява да избяга от лагера и след много трудности и премеждия успява да се завърне в селото си. През есента на 1919 г. става учител и се заема с укрепването и активизирането на партийната организация,за да я подготви за назряващите събития.

През 1919 г. в партийната организация постъпват нови членове като Григор Ангелов,Недялко Монов,Лазар Монов,Петър Василов и др.По същото време под ръководството на Марин Тошев пар-

тийната организация разобличава клеветите против новата съ-
ветска власт, и взема дейно участие за събиране на храни и па-
рични средства за подпомагане гладуващите работници и селяни
в Поволжието,като освен продукти изпраща и 200 лв.парични сред-
ства/парична помощ./Тя активно участвува в акцията за изгонване
на белогвардейските банди от България.

На 28 август се провежда масов митинг на гара Черепиш с
оратори Петър Фенерков и Йорн Кинов.На този митинг присъству-
вали по-голямата част от партийните членове от Челопек.

На 12 септември 1922 г. във Враца се организира събор с ора-
тори Георги Димитров,Фердинанд Козовски,Георги Дамянов и др.
На този събор от Челопек са присъствували Марин Тошев,Григор
Ангелов,Петър Василов,Лазар Монов,Ценка Маринова ,Петра Мицова,
Йордан Вацин,Лазар Монов Цветко Илиев,Недялко Монов,Цеко Маринов
и др. всичко 20 души.

На 9-ти юни 1923 г. се извършва военно-фашистки преврат
против законното правителство на България,начело с Александър
Стамболийски .Централният комитет на партията първоначално взе-
ма решение за неутралитет,но в заседанието на на 5-7 август 1923г
приема резолюция за въоръжено въстание на масите в името на ра-
ботническоселско правителство.Поставена е била и задачата да се
образува единен фронт на трудещите се от градове и села против
настъпващият фашизъм.Започва се подготовка за въоръжена борба.
На 20 септември 1923 г.Централният комитет на партията решава
въстанието в цялата страна да започне на 22 срещу 23 септември
1923 г. На партийно събрание Марин Тошев направил подробна инфор-
мация за възприетия от партията курс на въоръжено въстание.
Установяват се връзки със съседните села.Поставя се задача на от-
делните партийни членове кой кога и къде да се яви.
Григор Ангелов е бил изпратен за връзка с партийната организация
в с.Люти брод,Вълко Манчов и Недялко Монов били изпратени за на-
блюдатели на "Копаната могила",Георги Вълчинов и Васил Лазаров

член на БЗНС,обезоръжили патрулната двойка в селото икъм налично-
то оръжие прибавили още две пушки.На сборния пункт при "Топузовото
езеро" в местността "Калинковец" край с.Моравица,срещу Руска Бяла
се явили партийните членов от Челопек:Марин Тошев,Григор Ангелов,
Петър Георгиев /Ленинин/,Георги Вълчинов,Васил Тошов,Васил Пав-
лов,Васил Илиев,Лазар Моков,Васил Лазаров и Христо Илиев.Заедно с
тях на това място се стекли около 80 души въстанници от селата Мо-
равица с отговорник Николай Диков,от Руска Бяла, с отговорник Кръ-
стю Тошов,от Паволче с отговорник Кръстю Фентов и от Кремен с от-
говорник Кръстю Вълчев. За командир на отряда бил определен Марин
Тошев,член на Окръжния комитет на партията и опитен боец и коман-
дир като поручик от Първата световна война.Били раздадени около
60 пушки,трофейно оръжие.Отрядът получил задача,заедно с въстан-
ниците от Мездра да настъпи към гр.Враца. Въстанниците от Мездра,
поради арестуването на тяхните водачи Пешо Митов и Димитър Симе-
онов не се явили.Не получили парола.Тогава отряда изпълнил пър-
вата задача,като прекъснал телеграфната линия Враца Мездра и се
отправил към Враца,но бил обстрелван с картечници от войската,ко-
ято се придвижвала с влак към Враца.Въстанниците се разпръснали.
Някои се върнали по домовете си.Марин Тошев и някои други отговор-
ници се укрили в гората и останали да чакат ново нареждане.Ново на-
реждане не получили.

След поражението на въстанието Марин Тошев е бил арестуван и
жестоко изтезаван.След около една година е бил освободен,но лишен
от учителски права.Върнал се в селото,той не паднал духом,а с още
по-голяма енергия заработил за укрепване на партийната организация
която вече минала в нелегалност.Нито изтезанията,нито заплашвани-
ята и тормоза са могли да отклонят комуниста Марин Тошев от пътя
на партията,защото той е познавал много добре стратегията и такти-
ката на революционната борба на партията и е знаел,че в борбата
може да има и отстъпления,но че в края на крайщата бъдещето при-
надлежи на комунизма. На партийната организация бил нанесен тежък

удар,но тя продължила да работи. нелегално.

През 1924 г. от Югославия се завърнал Иван Кинов,който по решение на централния комитет на партията трябвало да изгради нелегални организации за въоръжено борба въстание в Искърския край. Ятаци му станали Марин Тошев,Васил Тошев,Григор Ангелов.

ЮВ с.Челопек била образувана бойна група - петорка - в която влизали Марин Тошев,Григор Ангелов,Петър Василов,Лазар Монов и Недялко Монов. На 16 април 1925 г. е извършен атентат в черквата "Света Неделя" в София.Цялата страна е била обхваната от страшен терор.Много комунисти са арестувани и изтезавани.От Челопек били арестувани Марин Тошев,Григор Ангелов,Петър Василов,Георги Вълчинов и Петър Георгиев.Георги Вълчинов и Петър Георгиев били задържани около 2 месеца,Григор Ангелов и Петър Василов - около 6 месеца и жестоко изтезавани,а Марин Тошев - около една година бит и изтезаван до неузнаваемост.

След освобождението му от затвора Марин Тошев се заел отново с укрепването на нелегалната партийна организация и през 1927 г. тя наброявала 28 члена.През същата година за партиен секретар е избран Григор Ангелов,като човек с твърд характер,който нямало да издаде партийна тайна,но Марин Тошев е продължавал да ръководи партийната организация и да поддържа връзка с ръководни партийни деятели в Мездра,Враца и София.

През 1927 г. в месец октомври в селото е била образувана легална работническа партия и под нейно име развивала дейност нелегалната партийна организация на тесните социалисти.

През 1931 г. по време на изборите за Народни представители, партийната организация развива широка дейност и опозицията в лицето на народния блок спечелва изборите в Челопек,за което е писал вестник "Ехо" брой 181/26 август 1932 г.

В изборите за общински съветници през 1932 г. поради активната дейност на партийната организация за съветници са били избрани

Григор Ангелов и Лазар Монов.

През месец ноември 1932 г. в присъствието на Йордан Лютибродски била образувана организация на Работническия младежки съюз /РМС/ със секретар Тошо Митов Пенов.Под ръководството на партийната организация през 1933 г. е бил избран комитет с представители на партията,земеделците и безпартийните за защита на Георги Димитров,подсъдим на Лайпциския процес.

На 19 май 1934 г.бил извършен военен преврат и всички партии разпуснати и работническата партия минала в нелегалност.

През 1935 г. партийната организация разгръща широка дейност и били събрани 430 подписа за освобождаването на Йордан Лютибродски.

Членовете на партията вземат дейно участие в работата на кооперацията,читалището,ремсовата организация,въздържателното дружество,земеделската задруга,в провеждането на масови мероприятия, като вечеринки,утра,забави,младежки срещи,събиране подписи за възстановяване на Търновската конституция /1937 г/,събиране помощи за политическите затворници и тяхните семейства, в акции за възстановяване на дипломатическите отношения със Съветския съюз и др. Дейно участие взели партийните членове и при изборите през 1938 и 1940 г. и изборите били спечелени от опозиционния кандидат.

През 1938 г. българската комунистическа партия и работническата партия се сливат под името българска работническа партия /комунисти/.

На 1 септември 1939 г. започва Втората световна война.

На 26 ноември 1940 г.Съветския съюз,чрез Андрей Соболев,предлага на българското правителство да сключат пакт за приятелство и взаимна помощ,но българското правителство отказва.В страната се разгръща кампания за събиране на подписи в подкрепа на предложението на Съветския съюз.Работническата парти /к/ застава на чело на това движение.Събира подписи и партийната организация в

село Челопек.На първи март 1941 г. България се присъединява към фашистка Германия и пуска германската армия да мине през страната.Работническата партия /к/ се обявява против тая политика на българското правителство.На 24 март 1941 г.ръководеството на партията решава да се пристъпи незабавно към подготовката на българския народ за въоръжена борба срещу хитлеристкия окупатор и българския монархофашизъм за установяването на народодемократична власт в България.На 22 юни 1941 г. хитлеристка Германия напада Съветския съюз.Партията излиза с призив към българския народ да не се допуска по никакъв начин използуването на неговата земя и неговата войска за разбойническите цели на германския фашизъм и дава указания за организирането на бойни групи,на партизански чети и отряди,на диверсии и саботажи в предприятията и транспорта,обслужващи хитлеристката армия. Поставят се основите на партизанското движение в България.

През месец септември 1941 г. в с.Челопек е била организирана бойна група, в която са влизали:Григор Ангелов,Христо Ангелов,Никола Иванов,Недялко Монов и Найден Митов Драганов. В района на селото се появили партизани от отряд Гаврил Генов и се настанили в пещерата под Вежда в Камика.Ятак им станал Григор Ангелов.Партийната организация е укривала,подпомагала и хранила партизаните,е укривала и подпомагала и представителя на Централния комитет на партията Димо Дичев и представителя на РМС Данчо Димитров.

От 1941 - 1944 г.кошарите на Григор Ангелов и Ангел Данов в местността "Колчаковец" са били на разположение на партизанския отряд.Голям е бил и броят на помагачите от селото, които при строга конспиративност и предпазливост успявали да изпълняват трудната задача за укриване и подпомагане на партизаните. Такива са били: Ангел Данов,Григор Ангелов,Кола Христов, Найден Митов Драганов,,Христо Ангелов,Манчо Иванов,Иван Митов, Недялко Монов,Лазар Монов,Цено Лазаров,Гана Вълкова,Цветко

Недялков,Иван Младенов,Тошо Ангелов,Иван ~~Младенов~~ Василов,Никола Иванов,Цено Иванов,Иван Кирков,Младен Митов,Цено Георгиев,Тошо Георгиев,Дано Ангелов,Пенка Ангелова,Георги Григоров,Петър Василов,Васил Тошов,Димитра Драганова.

На 17 юли 1942 г.нелегалната радиостанция "Хр.Ботев" предава първата програма на Отечествения фронт.Работническата партия /к/ под знамето на Отечествения фронт сплотява и организира трудещите се за изграждане на Отечествения фронт и успява да изпълни тая своя задача.Такава е създадена и в с.Челопек.

На 8-ми срещу 9-ти септември 1944 г. въстаниците нанасят удар в столицата и властта бива взета от Отечествения фронт.

Партизаните от отряд "Гаврил Генов" влизат в селото и завземат властта,като за кмет бил поставен партийния секретар Григор Ангелов.На 8-ми октомври 1944 г. българската армия предприема участие в Отечествената война.В тая война участвуват и жители на с.Челопек,от които двама загинали - Митко Тодоров и Илия Иванов Вълчев- на 9 октомври 1944 г. на Остри връх,Сърбия.

След победата над фашизма и капитализма членовете на партийната организация с голям ентусиазъм се включват в изграждането на социалистическото общество.

За активни борци против фашизма и капитализма от Челопек са признати: Марин Тошев /посмъртно/,Григор Ангелов,Ангел Данов, Лазар Монов,Недялко Монов,Цено Иванов,Никола Иванов,Иван Младенов,Манчо Иванов,Найден Митов,Тошо Митов,Георги Григоров,Дано Ангелов,Младен Митов,Пенка Ангелова,Тошо Ангелов,Цено Георгиев, Тошо Георгиев,Кола Христов,Цветко Недялков,Христо Ангелов,Гана Вълкова,Иван Василов,Найда Иванова,Камен Горчов,Васил Лазаров, Цено Лазаров,Василка Иванова,Стояна Дилова,Стоян Христов,Цветко Василов,Васил Цветков,Иван Митов,Петър Василов,Димитра Драганова и Васил Тошов, Елена Младенова, Ангел Григоров

На 21 октомври 1973 г. партийната организация отпразнува тържествено своя 60 -ти годишен юбилей,като на 12 от нейните членове

са връчени ордени и медали, а на сградата на кметството е поставена възпоменателна плоча със следния надпис:

"Тук през 1913 г. беше основана партийната
организация на БКП с.Челопек.

Доклад за бойния път на организацията е изнесъл партийният секретар Тошо Кирков.

На 12 юни 1982 г. по инициатива на партийната организация в селото и общинския партиен комитет в гр.Враца се устройва тържествено възпоменателно събрание по случай 90 години от рождението на Марин Тошев, на което Дано Ангелов прочита доклад за живота и делото на юбиляра и се изнася литературно-музикална програма. Същия ден 12 юни 1982 г. по случай 100 години от рождението на Георги Димитров и 90 години от рождението на Марин Тошев по инициатива на пионерите от у-ще "Христо Ботев" с Паволче с дружинна ръководителка Венка Петкова и с помощта на Окръжния Исторически музей гр.Враца се поставя паметна плоча, където е живял Марин Тошев със следния надпис:

"На това място се намираше къщата
на основателя на партийната организация
в Челопек Марин Тошев, която на
26 януари 1914 г. беше посетена
от ГЕОРГИ ДИМИТРОВ."

Плочата е открита от кмета на гр.Враца Ангел Вушков.

Пред плочата са поставени много венци и цветя, а учениците комсомолци от училището получават комсомолски книжки. Комсомолските книжки са им връчени от председателя на активните борци във Враца Георги Лютибродски с подходящи напътствени слова.

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

ОСНОВАВАНЕТО НА РАБОТНИЧЕСКИЯ МЛАДЕЖКИ СЪЮЗ /РМС/

През месец ноември 1932 г. с помощта на партийния секретар Григор Ангелов и в присъствието на Йордан Лютибродски, секретар на работническия младежки съюз във Враца била основана организация на работническия младежки съюз /РМС/ в селото с членове: Тошо Митов Пенов, Христо Ангелов Ценов, Иван Конов Христов, Манчо Иванов, Никола Иванов Кръстев, Коце Тошов, Цено Георгиев, Тошо Георгие, Симеон Кирков, Иван Илиев, Петър Вачов, Димитър Каменов, Цеко Кирков, Драган Митов Йота Христов и Христо Вутов, като за секретар е бил избран Тошо Митов. След основаването на ремсовата организация нейните членове вземат дейно участие във всички акции, като получават указания от Марин Тошев и партийния секретар Григор Ангелов. Пласират марки за събиране помощи за политзатворниците и техните семейства, дават вечеринки и с получените пари закупуват нелегална литература - весници, списания, книги, водели борба против алкохолизма и тютюнопушенето сред младежите, против неморалното поведение на някои младежи и пр.

По указание на Околийския комитет на комсомола в гр.Враца през м.август 1935 г. в с.Челопек се създава нелегална организация на Българския комунистически младежки съюз /~~РМС~~ БКМС. Нейни инициатори и ръководители са били Дано Ангелов и Георги Григоров, изключени като ученици за ремсовата си дейност във Врачанската мъжка гимназия. Заедно с тях основатели на нелегалната организация са били Христо Ангелов Ценов, Иван Илиев Димитров и Мито Каменов. Работата на комсомолската организация при тогавашните условия е неделима от работата на партията и има тя заслуга, че засилва политическата активност на старите партийни членове. В резултат на индивидуалната агитаторска работа като най-подходяща форма за работа при тогавашните условия в комсомола ~~в комсомола~~ се приемат нови членове: Манчо Иванов, Иван Митов, Тошо Митов, Цено Георгиев, Тошо Георгиев, Тошо Василов, Йота Христов, Петър Вачов, Коце То-

шов,Павел Григоров,Найденов Александров,Илия Вълков,Петър Николчов,Ангел Вутов и Найден Митов.От 1936 г.ремсовата организация в Челопек установила връзка с тази от с.Ребърково.Със свои представители участвувала в нелегални районни и окръжни конференции,събира парични помощи,разпространява нелегални материали,организира групово и индивидуално четене на доклада на Георги Димитров пред седмия конгрес на Коминтерна.Членове на комсомолската организация вземат участие и в борбата за защита на демократичните права и свободи на народа за възстановяване на Търновската конституция и изграждането на народен фронт със земеделци и широки социалисти.През периода 1941 - 1944 г. редиците на комсомола се попълват още с Тошо Ангелов,Христо Григоров, Христо Иванов Митов,Младен Митов Драганов,Цветко Недялков Монов, Светозар Маринов Тошев,Васил Цветков и др.С помощта на комсомолската организация се засилва и дейността на читалището.

Членовете на организацията участвуват и в подпомагането на партизаните от отряд "Гаврил Генов".В бойна група образувана през 1943 г.са участвували и комсомолците Христо Ангелов и Найден Митов Драганов.

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

ОСНОВАВАНЕ НА ЧИТАЛИЩЕ"ОГНИЩЕ" В СЕЛОТО

Още през епохата на отоманското иго българите започнали да основават читалища за просвета.Читалищата в България са самобитни културно-просветни организации.Те са играли огромна роля за духовното и политическо пробуждане на народа,за запазването на българското национално самосъзнание и българската народност. Много скромни труженици като читалищни дейци са водели упорита борба за премахването на невежеството и вековната изостаналост на нашия народ,за културното и просветно развитие на всички български поколения от средата та 19-ти век,за героическата революционна борба против отоманското робство,капитализма и фашизма, за изграждането на

новия човек

След събитията от 1923 г. и тези от 1925 г. монархофашизмът засилва мракобесието.Трудно прониквали сред народа научните и прогресивни знания и тъкмо поради тая причина сред жителите на с.Челопек се явява нужда да се основе читалище,чрез което да се разпространяват научни и прогресивни знания.

Инициатор да се образува читалище в селото е отново учителят Марин Тошев,човек с будно обществено чувство.Той е считал, че кооперацията,народното читалище и учителството са трите главни фактора за изграждането на духовната и материалната култура на народните маси.За това се залавя с образуването на народно читалище в селото.През м.октомври 1930 г. на общо-селско събрание се образува читалище "Огнище",което да разпалва стремежа на селяните към научни и прогресивни знания,за разпръскването на мрака и за осветяване пътя на борбата за щастие и свободен живот.

Основатели на читалището са били:Марин Тошев,Лазар Монов, Иван Кирков,Цветко Илиев,Григор Ангелов,Никола Иванов,Цено Лазаров,Недялко Монов,Христо Конов,Ана Велева Конова,Камен Симеонов,Алипия Христов и др.

След основаването на читалището Марин Тошев разгръща широка дейност за съвместна работа между кооперацията и читалището и в резултат на тая съвместна работа кооперацията и читалището са дали своя голям принос в материалния и духовен възход на селото и в антифашистката борба.Той,Марин Тошев - касиер,деловодителя и Никола Иванов,магазинер на кооперацията,са едни от първите театрални дейци на читалищна сцена заедно с учителите Ана Велева Конова и Христо Конов.

Със своята работа сред селяните и младежите,чрез формите на читалищна работа в областта на духовния живот и на кооперацията в областта на икономиката и стопанството,Марин Тошев има най-голям дял в духовното и материално издигане на своите съселяни и младежта.

Основите на съвместна дейност между читалището и кооперацията Марин Тошев виждал в тяхната културно-просветна дейност. Кооперацията,като стопанска форма,предполага задружност,взаимопомощ и съгласуваност на общите интереси,сир.общи колективни предприятия и социално икономическо преустройство на стопанския живот на кооперативни начала.За да преуспява кооперативното дело са били необходими по-високо съзнание и по-голями добродетели у хората.За това кооперацията се развива и проявява не само като стопанска,но и като културно-просветна организация.А главното в работата на читалището е неговата културно-просветна дейност и в това отношение неговата дейност се покрива с културно-просветната дейност на кооперацията.Ето основите на съвместната дейност между кооперацията и читалището в селото,ръководна фигура на която е бил Марин Тошев.Няма друг интелегентен и образован човек от селото,който да е работил в него през целия си живот и да е направил толкова много за неговия възход,както в просветно,така и в икономическо отношение.Неговото дело е жив пример и образец за идните поколения на преданност и вярност към делото на Партията и на всеотдайна обществено-културна дейност.

Читалищната дейност в началото е била скромна.Не е имало салон,сцена,канцелария,книги.За събрания на членовете е била използувана голямата стая на училището.Тая стая е служела и за представления,като част от нея е преграждана с черги и чаршафи за сцена.Тласък за масова дейност на читалището дава ~~он~~ основаната през 1935 г. нелегална комсомолска организация.Читалището става средище за комсомолска и партийна нелегална дейност.От тогава започва и периода на най-активната и наситена с партиен дух широка културно масова работа.На активна читалищна дейност са били включени Дено Ангелов,Георги Григоров,Манчо Иванов,Христо Конов,Ана Конова, Цветко Илиев,Иван Кирков и др.Една от основните форма на работа е била театралната.За това се полагат усилия да се направи сцена

и да се закупят столове,но средства не е имало.На събрание се решава да се съберат помощи от жителите на селото.Събира се жито, фасул и др.продукти,които се продават и с парите се закупуват столове,завеса и материали за сцена,като сцената била направена безплатно от майсторите дърводелци Тошо Митов Пенов,Мицо Василов Тошов и Ангел Вутов Димитров и по тоя начин се създават условия за развитието на театралната самодейност.В подготовката на вечеринките участвували не само учителите и учениците,но и по-възрастни селяни.Вечеринките били устройвани през зимата,когато селяните били свободни от полска работа и били масово посещавани. Вечеринките били придружени с народни хора и танци,свирела музика и се превръщали в празник на млади и стари.

Най-активно участие в организирането на вечеринките са взимали Дено Ангелов,Георги Григоров,учителите Ана Велева и Христо Конов,Христо Ангелов,Иван Илиев,Иван Митов,Николчо Василов,Васил Николов,Найден Тошов,Елена Василова,Василка Иванова,Данка Лазарова,Иванка Найденова,Цветко Илиев,Никола Иванов,Иван Василов, Иванка Маринова,Мита Цветкова,Цвета Йорданова,Вергиния Маринова, Ценка Ангелова и др.

През 1934/35 г. започват да закупуват книги от български и чужди автори.Книгите се ползували предимно от младежите,като много от тях станали членове на комсомола и партията.Друга форма на просвета са били беседите на стопански,педагогически и въздържателни теми против алкохолизма и тютюнопушенето.Беседите са били изнасяни от учителите и от някои по-подготвени младежи.

Чрез читалището се провежда и политическото възпитание на жителите на селото.Срещите на репетициите за подготовка на вечеринките и другите читалищни инициативи са били удобни места за провеждане на широка политическа дейност.След 1939 г. в читалищната дейност се включват и по-млади кадри като Георги Лазаров,Светозар Маринов,Христо Иванов,Найден Митов,Младен Митов,Дино Илиев,

Цветко Недялков,Васил Цветков,Цветко Николов,Кирко Иванов,Гена Вълкова,Йова Василова,Верка Маринова,Пенка Ангелова и др.
На сцената се изнасят пиеси,които пеленят чувствата на хората и сеят семето на новото,прогресивното в живота.Много от читалищните дейци се включват в съпротивителното движение.

След 9-ти септември 1944 г. за читалището се открива широка възможност за културно-масова дейност за формирането на новия човек с марксистко-ленински мироглед,строител на новото общество. Образува се младежка духова музика от учениците от Гимназията, изнасят се реферати на съвременна тематика,провеждат се рецитали организират се Ботеви вечери с доклади и богата художествена програма,провежда се агитация за образуване на трудово кооперативно земеделско стопанство /ТКЗС/,образува се танцов,певчевски и театрален състав,които изнасят представления не само в Челопек,но и в съседните села:Люти брод,Зверино,Горавица,Руска Бяла,Бистрец и др.Тази форма на просвета сочи една закономерна изява на традицията и новаторството и постоянния количествен ръст и размах на читалищната дейност.Друго яче не може и да бъде, защото,както и в миналото,така и след 9-ти септември 1944 г. главната задача на читалище "Огнище" е да издига съзнанието и културата на живущите в селото хора.И сега хората имат нужда от знания и то повече знания,защото задачите за изграждането на социалистическа духовна и материална култура са сложни и многообразни.В това отношение народното читалище има и в бъдеще да играе голяма роля.Дейността на читалищата вдъхновено е възпята от поета Атанас Душков със следните стихове:

Едно прозорче
весело припламва
сред гъстата
и душна мрачина
и като фар

и като фар
то всяка мощ припламва
като сърце
горящо в светлина
Тук шепнешком

другари разговарят
задълбочени
други там четата
и томовете сякаш
че разтварят
душите ни
сега да просветят!
Това си ти
читалище народно!
в теб ний растяхме
и под твоя свод
ний дишахме
и пеехме свободно
с мечти за нов
и радостен живот!
Вековна нощ
Тежеше над земята
В окови
Цял народ бе прикован
Но мисълта
И вярата в борбата

Крепеше ти
И родния Балкан!
Ти даваше криле
На нашата младост,
кръв вливаше
в нашите гърди
и нашият народ
вървеше с радост
по стъпките
на храбрите деди
Ти светиш и сега
с поглед ясен
и озаряваш
Новия живот
читалище народно,
дом прекрасен
сърце на
героичния народ!

За да се създадат по-добри условия на самодейците през 1949 комсомолците в селото изработват тухли и под ръководството на председателя на народния съвет Илия Вълков и комсомолския секретар Георги Иванов построена една стая към сцената за преобличане на самодейците и балкон над салона.На 21 декември 1980 г. тържествено се отпразнува 50 годишния юбилей на читалището с доклад от председателя на читалището Георги Григоров,като двадесет от читалищните дейци бяха наградени с грамоти,а трима с парична награда.Читалищната библиотека разполага с .....тома научна, художествена и политическа литература.

ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

ОБНОВЯВАНЕ НА СЕЛОТО СЛЕД СОЦИАЛИСТИЧЕСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ ОТ ДЕВЕТИ СЕПТЕМВРИ 1944ГОДИНА

Социалистическата революция от 9 септември 1944 г.внася коренен прелом и в живота на жителите от с.Челопек.Заедно с цялия народ и те вземат дейно участие в провеждане мероприятията на народната власт,за изграждането на новото общество,освободено от експлоатацията на човек от човека.Паметни са останали в съзнанието на жителите на селото дните,когато всички масово участвували в построяването на електроцентралата на река Искър край гара Мездра,от която по-късно получават електроенергия за осветление и електрифициране на селото.През 1945 г. с голям ентусиазъм започват построяването на общински и кооперативен дом и при изкопаването на основите се открива вода,която каптират и построяват чешма за черпене на вода.Сградата е била завършена през 1946 г.През 1947 г. се избира строителен комитет с председател Илия Вълков за електрифициране на селото.Събират се средства,закупуват се материали и през 1948 г.,с труда на жителите на селото,се извършва електрифицирането и то не само домовете, но и улиците.

На 18 септември 1950 година, по инициатива на Околийския комитет на българската комунистическа партия в гр.Враца се провежда общоселско събрание за основаване на Трудово-кооперативно земеделско стопанство /ТКЗС/ в селото и такова е било основано със 71 ~~човека~~. членове,а именно:Васил Тошов,Лазар Монов,Иван Манчов Видински,Иван Стаменов,Цено Лазаров,Иван Кирков,Иван Младенов,Цено Георгиев,Тошо Георгиев,Найден Митов,Христо Ангелов, Ценка Маринова,Илия Вълков,Вълко Гьонов и др.За председател на стопанството е бил избран Иван Кирков Дойчинов, за заместник председател - Васил Тошов Вутов и за членове:Иван Младенов,Цено Георгиев,Вълко Гьонов,Найден Митов и Илия Вълков Манчов.За контро-

лен съвет са били избрани:за председател Лазар Монов,за секретар Христо Ангелов и за членове Иван Манчов Видински.

След образуването на стопанството се предприема и неговото масовизиране.Всички стопани се записват за членове на стопанството с изключение на един и се започва общото обработване на земята.,с наличния инвентар,добитък,като добивите се разпределят според изработените трудови дни.Всички членове на стопанството получават достатъчно доходи за издръжка на семейството.

През 1960 и 1961 г.се водоснабдява балкана под ръководството на председателя на стопанството Манчо Иванов,като водата е била взета от извора в местността "Крушовица".По тоя начин е била осигурена вода за водопой на кооперативните стада в балкана.

През 1962 г. също с помощта на селяните се построяват магазините на кооперацията и фурната,а през 1963 г.започва построяването на асфалтов път за връх "Околчица",който минава през "Погледец".Завършва се през 1966 г.През 1965 и 1966 г. се водоснабдява селото с вода от извора над с.Паволче.

В началото на 1968 г. трудово-кооперативното земеделско стопанство се включва в Държавното земеделско стопанство в гр.Враца.

През 1978 и 1979 г. се асфалтират по-голямата част от улиците на селото.Кмет е била Гена Илиева Георгиева.

Жителите на селото работят в предприятията,фабриките,заводите и химическия комбинат в гр.Враца и благосъстоянието им се подобрява.Това им позволява да съборят старите къщи и да построят нови двуетажни,водоснабдени,електрифицирани,обзаведени с нови мебели.В бита на хората навлизат масово гардероби,бюфети,пружинени легла секции,килими,радиоапарати,телевизори,перални,~~машини~~, хладилници,шевни машини и други вещи за ползуване и селските къщи вече по нищо не се отличават или доближават до градските по своята уредба.Много млади хора имат мотоциклети,леки коли,магнетофони,транзистори и др.

В центъра на селото има паркова градинка,добре оформен асфалтов площад,заобиколен с нови и хубави частни къщи и обществени сгради: народния съвет/кметството/,пощата и читалището, сградата на държавното земеделско стопанство с магазините на кооперацията,сградата на здравната служба,открита през 1954 г. когато кмет на селото е бил Тошо Георгиев Тошов.От 25 януари 1962 г. здравната служба се завежда от медицинския фелшер Доно Кирков,който с голямо усърдие изпълнява своите задължения.

В ~~селото~~ сградата на кметството се помещава и пощенската станция,открита на 1 януари 1960 г.която приема и разнася писма телеграми,колети,телефонни поръчки,набира спестовни влогове, раздава пенсии,прави абонаменти за вестници и списания и други пощенски услуги. Открите е и автоматична телефонна централа с .....телефонни постове.

Селото има ежедневна градска и заводска рейсова връзка с града и постепенно се изгражда като ~~като~~ красиво и благоустроено предградие на гр.Враца.Автобусната спирка се намира на площада, в центъра на селото.

Всяка сряда и събота се прожектират филми в салона на читалището.

През 1985 г. на площада до кметството е преустроена старата чешма и издигната нова,красива чешма-паметник "Баба Илийца" в памет на легендарната "баба Илийца",героиня в разказа на Иван Вазов "Една българка" и в чест на 110 годишнина от гибелта на легендарния поет и революционер Христо Ботев. Проекта на чешмата е безплатен,дар на селото от о.з. полковник Цоньо Петров,който участвува и с труд при построяването на чешмата. ~~През~~ Кмет на селото е Надя Василева Вутова.

През следващата година 1986 г.,кметството на Челопек с помощта на Общинския народен съвет гр.Враца изгради паметник на загиналите във войните.С изграждането на този паметник се изпълни завета на Марин Тошев,който завет той ни е оставил,като

е записал в своя очерк "Село Челопек в своето минало и настояще" и гласи:"Ето един дълг на живите другари и на поколенията". Паметникът е направен и в чест на 40 годишния юбилей на победата над Хитлерофашистка Германия.Той ще напомня за загиналите другари и ще възпитава бъдещите поколения в дух на патриотизъм и родолюбие. Паметникът е построен в паркова градина,където са направени и две детски площадки.Изместена е и чешмата "Илако",която е преустроена.Цялостния проект е направен също безплатно от о.з. полковник инж.Цоньо Данчов Петров, а изпълнението се извършва от кметството с кмет Надя Василева Вутова и Общинския народен съвет гр.Враца.Изпълнители на строежа са ръководител и изпълнител Цоньо Данчев,~~Иван~~ техник Иван Илиев Вутов,строителна бригада от с.Челопек,Специализирана каменоделна бригада от завод "Ив.Кинов" гр.Мездра и художник от общинския народен съвет,отдел култура. Облицова се каменната част от сградата на кметството,~~където~~ като ~~се поднови~~ с паметната плоча,където е създадена партийната организация в Челопек ,като се постави барелеф на създателя на партийната организация Марин Тошев ~~и~~ по случай неговата 45 годишнина от смъртта му.

В строеж е голяма комбинирана сграда на кметството и кооперацията,с помещения,необходими за тяхните служби.

Така народната власт създаде и продължава да създава условия за работа и благоденствие на жителите в с.Челопек.С всеки изминат ден те все по-добре се хранят,обличат и все по-добре задоволяват културните си нужди,стават все-по-заможни,защото новото в живота им настъпва с все по-неудържима сила.

Няма ги вече старите схлупени къщурки,тъмните и кални улици, оголелите бедни хора,потънали в борчове,с бледи,измъчени лица,със скъсани дрехи и цървули, с просеника и качамака,с пушливите газеничета и лампи.В забрава са останали и старите герани,където денонощно са чакали хората да си налеят вода.

Като се сравни животът на старите жители на селото с живота на сегашното поколение ще се види колко далеч напред е отишел животът на новото поколение. За това то трябва ревниво да пази и цени настоящето и да се бори за още по-добро бъдаще, за социалистически и комунистически начин на живот.